

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

TIDSKRIFT FÖR HEMMET,

TILLEGNAD

DEN SVENSKA QVINNAN.

ÅTTONDE ÅRGÅNGEN.

Femte häftet.

Innehåll:

	Pag.
XXXVI. Vår lektyr. (Essays on the pursuits of women, by Frances Power Cobbe.) Af <i>L—d</i>	241.
XXXVII. Ett bref. (Insänt med anledning af art. »En moders råd» i förra häftet.)	264.
XXXVIII. Trädgårdsstudier II. (Handbok i svensk Pomologi af O. Eneroth. II.) Af <i>Esselle</i>	271.
XXXIX. Minnen från konstexpositionen 1866. Poemer af <i>T. K.</i> (Insänt.)	285.
XL. Frances Power Cobbe. Biografisk skizz af <i>L—d.</i>	287.
XLI. Småstudier på lediga stunder. Af <i>Cyphia.</i> (Insänt.)	290.
XLII. »Ett känslofullt fruntimmer». Af <i>Yngve.</i> (Insänt.)	293.
XLIII. Svenska lärarinnornas pensionsförening. Af <i>L—d.</i>	299.
XLIV. Vår portfölj	304.

STOCKHOLM,
REDAKTIONENS FÖRLÄG.

Häftet utdelas den 30 November.

Anmälan.

Åtskilliga nya anordningar hafva blifvit vidtagna för den 8:de årgången af Tidskrift för Hemmet, hvilken Red:n härmed har äran anmäla till prenumeration.

Tidskriften kommer hädanefter att utgifvas i *Stockholm* på Red:ns eget förlag och har Red:n för öfrigt träffat sådana anordningar med afseende på tryckning, distribution m. m. att den hoppas våga utlofva en större regelmässighet i Tidskriftens utgifvande, än hittills kunnat vinnas.

Redaktionen förblifver oförändrad och Tidskriftens program det hittills följda. Dess första mål är nu, som alltid, *den svenska qvinnans höjande i moraliskt, intellektuelt och socialt hänseende*, i hvilket sträfvande den är öfvertygad om att kunna påräkna medverkan af hvarje ädelt tänkande och sannt upplyst svensk qvinna. Tidskriften skall sålunda fortfarande sysselsätta sig med *de dagens frågor, som närmast beröra qvinnan*, upptaga *biografier* öfver utmärkta både män och qvinnor, lemna anvisningar till *god och bildande lektyr*, jemte utdrag ur goda skrifter af så väl in- som utländska författare, meddela *smärre naturhistoriska uppsatser, reseskizzer, poemer och berättelser*, jemte en och annan liten *revy af litterära nyhe-*

XXXVI. VÅR LEKTYR.

(*Essays on the pursuits of women, by Frances Power Cobbe.*)

Under ofvanstående titel utkommo i London 1863 en samling uppsatser öfver spridda ämnen, t. ex. om *Qvinlig välgörenhet*, *Qvinlig uppfostran*, *Nationalekonomiska möten* och *qvinns andel i dem*, *Italiens qvinnor* m. fl., hvilka förut varit dels synliga i åtskilliga engelska tidskrifter, dels upplästa vid de årliga möten »for the Promotion of Social Science», vid hvilka miss Cobbe länge varit en verksam medarbetare, äfvensom hon deltagit i åtskilliga andra företag, åsyftande att förädla och utvidga qvinnans verksamhet*).

Såsom förf. känna vi miss Cobbe ännu endast af de ofvannämnda *Essays*, hvilka röja en forskande ande, en ovanlig människokänedom, en klart och i stort seende blick samt ett kraftfullt, qvickt och originelt språk. Vanligen uppträdande såsom förkämpe för någon idé, som vill göra sig väg till det allmänna medvetandet, förstår hon att i striden derför med samma fördel begagna skämtets och allvarets, den skarpa satirens och det sunda förnuftets vapen, och vinner sålunda, hvilket eljest är sällsynt nog, både de rättänkande och de skratlystna på sin sida. Så var särskildt händelsen med hennes föredrag »on Female Education» vid den nationalekonomiska kongressen i London år 1862, med anledning af yrkandet om rätt för fruntimmer att aflägga examen vid Londons universitet. Man må för öfrigt dela författarinnans åsigtter eller ej, skall man alltid med nöje och intresse läsa dessa hennes uppsatser, hvilkas tendens vi för vår del, så vidt den berör de sociala frågorna, obetingadt gilla. Der författarinnan intränger på sjäslifvets gebiet, på de djupaste, innersta områdena af andens och hjertats lif, der säger oss en aning att vi i vissa fall torde skilja oss från hennes uppfattning.

Men som miss Cobbe i de här nämnda uppsatserna endast i förbigående vidrör dithörande frågor, låta vi det tillsvare bero vid denna aning, för att en annan gång, då vi hunnit göra oss mera förtroliga med de olika arterna af hen-

*) Så t. ex. är hon en bland stiftarne af »Working Womens College» i London, såsom vi redan nämnt i beskrifningen af denna vackra läroanstalt. (Se 3:dje häftet denna årgång, sid. 174.)

nes verksamhet, så väl på litteraturens som filantropiens arbetsfält, söka gifva läsaren en närmare karakteristik af den utmärkta personlighet vi här blott på afstånd presenterat. Vi tillägga således blott några upplysningar om det ofvannämnda arbetet, af hvars 7 uppsatser vi utvalt den om Italiens qvinnor att meddelas våra läsare.

Enligt förordet är det författarinnans afsigt att företrädesvis afhandla »the pursuits af single women» *), — »deras, hvilka,» såsom förf:n säger, »ehuru de afstått eller blifvit uteslutna från de måhända naturligaste och lyckligaste menckliga band och förpligtelser, dock hysa den tron, att det lif, Gud funnit för godt att skänka dem, hvarken får förblifva ändamålslost för dem sjelfva eller värdelöst för deras medmenniskor.»

Arbetet är tillegnadt trenne dyra och värderade vänner till författarinnan. Dessa vänner äro:

1:o *Författarinnan till »The connection of the physical sciences»,* om hvilken miss Cobbe i den sista af sina uppsatser säger:

»Den qvinna, hvars hem är det lyckligaste jag någonsin sett, hvars åldrige make, såsom jag många gånger hört honom säga: »står upp och prisar henne välsignad bland qvinnor», hvars barn voro de ömmaste, mest hängifna man vill se, denna qvinna är den samma, som i sin ungdom täfflade med sin tids yppersta lärde på vetenskapens bana, och ännu i ålderdomen ödmjukt forskar i Guds underfulla skapelse: *Mary Sommerville.*»

2:o *Grundlägggarinnan af det första räddningshem för unga qvinliga förbrytare,* om hvilken åter det i samma uppsats säges:

»Den qvinna, hvars människokärlek varit den mest verk-samma, som gjort mer än någon annan för att rädda de brott-sliga eller förvillade barnen i vårt land och som åt deras upp-fostran och vård egnar hela sitt hjerta och all sin tid — denna qvinna är densamma, hvilken, såsom biträdande lärare i sin fars skola, vid 18 års ålder gaf undervisning i Homer och Virgil — och hennes namn är *Mary Carpenter.*»

3:o *The sculptress of Zenobia,* en ung bildhuggarinna, om hvilken miss Cobbe, efter att hafva skildrat den växande kraft och renare ursprunglighet, som uppenbarar sig hos vår tids qvinliga konstnärer, säger: »öfver alla sina föregånger-

*) De ogifta qvinnornas verksamhet.

skor i kraft och snille (inom bildhuggerikonsten nemligen) står *Harriet Hosmer*, hvars *Zenobia* (utställd på världsexpositionen) på ett afgörande sätt intygar att qvinnan kan bilda plastiska gestalter af första ordningen — — — — — att hon — sjelf utrustad med den ungdomliga qvinlighetens ljufvaste behag — kan blifva konstnär äfven inom den högsta och svåraste af alla konstarter.»

Sedan vi härmed låtit vår författarinna sjelf framställa för läsaren de vänner, hvilka hon egnat sitt arbete, gå vi att derur i något sammandragen form meddela hennes uppsats om tillståndet bland den qvinliga befolkningen inom den yngsta af alla europeiska stater, den, hvilken ännu knappast kan sägas hafva utkämpat den hårda kampen för sin politiska tillvaro och sitt inre lif, och der således en brytningsstrid måste pågå eller stunda inom snart sagdt alla områden af samhällslifvet — en brytning från medvetlöshet till sjelfmedveten kraft, från tvång till frihet, från mörker till ljus. Skildringen af en dylik brytningsperiod i ett folks lif är naturligtvis af stort intresse. Den får dock, om man vill vara rättvis, ej gälla för mera än hvad den verkligen är — skildringen af *ett öfvergångsstadium*, der skuggorna ofta till en del undantränga ljuset, men der det senares slutliga seger dock ej ett ögonblick får betviflas. En hård, svart, ogenomtränglig skugga skämmer ofta en i öfrigt mästertligt målade tafla. Detsamma inträffar ibland med skildringen i ord. Vi kunna ej fullt fritaga miss Cobbes arbete från detta fel. Särskildt synes oss författarinnan hafva framställt den katholska kyrkan och dess inflytande på folket *i alltför mörk dager*, eller, rättare, *endast och uteslutande* från den mörka sidan, utan att deröfver låta falla en strimma af det ljus, hvars bärare denna kyrka dock under sekler varit, om ock nu oljan i lampan länge behöft förnyas och glaset renas eller utbytas mot ett nytt, klarare och genomskinligare, för att lågan åter skall lysa med ursprunglig styrka.

Att för öfrigt en förnyelse af denna art torde förestå inom många yngre och mindre exklusiva kyrkor, än den, som af ålder kallat sig »den allena saliggörande» — det lärer väl miss Cobbe vara den sista att förneka, om vi eljest rätt uppfattat hennes ställning till de kyrkliga frågorna. Icke desto mindre synes hon någon gång färdig att glömma parabeln om grandet och bjelken. Så t. ex. då hon antyder de sorg-

liga sedlighetsförhållandena i Rom och tillskrifver dessa ensamt »den kyrkliga despotismen och skrymteriet», glömande att de stora städerna i länder, hvilka skryta af att längesedan hafva frigjort sig ur den kyrkliga trældomens ok, lida af blott alltför snarlika missförhållanden *), och att det således vore orättvist att tillvita katholicismen ensamt skulden. Till slut anmärka vi att författarinnan byggt sin skildring uteslutande på den erfarenhet, hon hemtat från de stora städerna, och att taflan troligen blifvit mindre mörk om den äfven inrymt några bilder från den jemförelsevis obesmittade landsbygden.

Emellertid innehåller miss Cobbes skildring, oaktadt de anmärkningar vi här gjort, så många ojäfaktiga sanningar och värdefulla upplysningar, så många träffande iakttagelser äfven, hvilka, (såsom den rörande sällskapstonen i Italien) passa förunderligt in på vissa af oss svenskar väl kända förhållanden, att vi ej tvekat att meddela densamma. Vi lemna således härmed alla ytterligare anmärkningar åsido och skynda att, med miss Cobbe till ledsagerska, införa våra läsare bland

Italiens kvinnor i medlet af 19:de seklet.

Påståendet att ett folks framåtgående i sann odling är i betydlig grad beroende af den ställning dess kvinnor innehafva i samhället, har i våra tider blifvit snart sagdt ett axiom. I närvarande stund, då allmänna uppmärksamheten är riktad på Italien (uppsatsen skrefs 1862), såsom ett pånyttfödt land, hvilket står i begrepp att åter intaga sin plats bland jordens riken, synes det derföre kunna vara af intresse att kasta en blick på den samhällsställning Italiens kvinnor innehafva, och på de utsigter man har, att deras andel i det stora nationala återställningsarbetet skall blifva fullgjord. Då jag vågar att här framställa några fakta rörande detta ämne och beledsaga dem med några få anmärkningar, måste jag fransäga mig hvarje anspråk på att fullständigt hafva behandlat detsamma — något, som skulle ha fordrat långt vidsträcktare erfarenhet, än den jag kunnat vinna af vilstandet under en begränsad tid i olika delar af landet, under de fyra besök jag derstädes haft tillfälle att göra. Beröringen mellan Engleskor och Italienskor är i allmänhet så ringa och vår be-

*) Att detta är förhållandet äfven med den stolta Brittens land — moderlandet England, så väl som de sedermera frigjorda kolonierna i Amerika, är allmänt känt.

kantskap med den arbetande klassen så begränsad och flygtig, att det är ytterst svårt för oss att göra oss en riktig föreställning om dem. — Vi hafva alla med ett godt skratt helsat fransmännens skildringar af England — dessa berättelser om »les grandes dames», som vid middagen låta fylla sina »caraffes» med gin i stället för med vin — den beryktade *cottagen* i Belgrave Square, som beskrives i »Les mystères de Londres», m. m. och med dessa varnande exempel för ögat höfves det oss att vara varsamma i uttalandet af våra omdömen om seder och bruk hos andra nationer.

Ett förhållande, som dock är alltför synbart och påtagligt att väcka någon tvekan, är den stora olikhet, som råder mellan befolkningen i norra och i södra Italien, såväl beträffande dess aktning för qvinnan, som i andra afseenden. Då man nedstiger från Alperna mötes man af ett folk, som är i mera eller mindre grad beslägtadt med den teutoniska racen, inom hvilken aktningen för qvinnan sedan urminnes tider utgjort ett betecknande karaktersdrag. Här träffar man Sardinaren, »Italiens Engländer», som eftersträfvat en verklig uppfostran för sina döttrar och har att skryta af mer än en begåfvad qvinna, som i ej obetydlig mån deltagit i arbetet för landets sociala framåtskridande. Här träffar man vidare Toskanaren, hvars medfödda utsökta ridderlighet och naturliga godsintet näppeligen kunnat undgå att utöfva sitt inflytande på behandlingen af qvinnan, ehvad hon förvärfvat sig rättmätiga anspråk på aktning eller ej. På färden söderut, genom Rom till Neapel, tyckes deremot qvinnans samhällsställning befinna sig uti ett jemnt nedstigande, tills den slutligen i den sistnämnda staden urartar till ett förnedringstillstånd, som är i hög grad pinsamt att bevittna. Äfven den yttligaste turist kan knappast undgå att iakttaga den brutala råhet, omvexlande med en ännu mera outhärdlig förtrolighet, hvarmed hvarje qvinna bemötes, som ensam vågar sig utomhus, äfven om hon är aldrig så tätt beslöjad; och en längre erfarenhet tjenar endast att bestyrka och ytterligare skärpa sanningen af den första flygtiga iakttagelsen. En engelsk dame, gift med en Neapolitanare och sedan lång tid bosatt i Neapel, berättade mig, att det ända till senaste tider varit en plägsed bland de fattigare klasserna, att uthänga en liten svart flagga genom fönstret till det rum der en flicka blifvit född, för att bespara föräldrarne obehaget af att mundtligen

nödgas underrätta sina vänner om den olycka, som drabbat familjen. Sjelf hade den ofvannämnda damen, då hon gifvit lifvet åt sitt tredje barn, (de tvenne äldsta voro gossar) blifvit helt uppskrämd af läkarens och sköterskans envisa tystnad, till dess hon slutligen lyckades öfvertala dem att bryta den, och det befanns att den sorgliga underrättelse, de i det längsta velat bespara henne, var att hon blifvit mor till en liten vacker och välskapad flicka!

Dessa olikheter i förhållandet bland kvinnorna söder och norr om Alpena, härleda sig troligen från orsaker, alltför djupliggande att här kunna läggas i dagen. Den allmänt gängse föreställningen att kvinnans samhällsställning är beroende af någon viss religionsform synes vederlagd vid äfven den flygtigaste granskning af förhållandena. Christendomen har naturligtvis genom att höja den sedliga måttstocken för hela menskligheten och hos alla inpräglad känslan af människosjälens värde, brutit vägen för afskaffandet af den gamla despotismen, såväl med afseende på klasser som racer och kön. Men ett faktum är dock, att det hedniska nordens kvinnor, hvilka under Taciti tid voro fria och aktade, äro så ännu i våra dagar, och att söderns deremot, förbisedda och föraktade hos de hedniska Grekerna, Syrierna och Romarne, äro det i lika hög grad ännu i dag af dessa folks christna afkomlingar. Ja! det kan med allt skäl sättas i tvifvelsmål, huruvida någon enda af vår tids sydländska nationer håller sina kvinnor ens så mycket i ära, som Romarne och Spartanerna höllo sina matronor. Bland Levantens christna åter står aktningen för kvinnan fullt ut lika lågt som bland deras moslemitiska grannar, enligt de upplysningar jag erhållit i Cairo af en i dylika frågor ojäfvig auktoritet, den franske föreståndaren för klostret och skolan *Le bon Pasteur*. Orsak och verkan äro här så djupt i hvarandra ingripande, att det tjenar till intet att antaga såsom källan till det onda, vare sig den bland kvinnorna rådande karakteren, eller den behandling, som under seklernas lopp nästan outplånligt intryckt sin prägel på denna karakter. Ett faktum är oförnekligt. Hvarhelst den högre naturen hos kvinnan får makt med den lägre, hvarhelst intelligensen får råda öfver sinnligheten, den rena känslan öfver passionen, pligten öfver impulsen, der är och förblir kvinnan fri och aktad. Och å andra sidan, der ett motsatt förhållande herrskar, skall ingen godtycklig lagstiftning, nej, icke ens för-

medlingen af en Mariadyrkande kyrka, kunna höja henne uppöfver ståndpunkten af en slaf eller en lekdöcka.

De olika klasserna i Italien äro åtskiljda genom långt skarpare gränslinier än i de flesta andra europeiska länder, ja, med en bestämdhet, som påminner om klass-skillnaden under *l'ancien régime* i Frankrike. Här ligger t. ex. mellan adeln och »*il mezzo cetto*» (medelklassen) ett svalg, som blott sällan någon af de djerfvaste äfventyrarne å ömse sidor vågar öferskrida, för att inleda ett vanligt umgänge med besök och bjudningar; och om någon gång af en slump, en lärd och belevad vetenskapsmans eller en embetsmans fru befinner sig i ett aftonsällskap af *Ducas* och *Marchesas*, så uppstår mellan båda parterna ungefärligen samma angenäma känsla och lediga umgängeston, som om en engelsk squire bjudit sin grofsmed att delta i sällskapsnöjena i hans salong. Då man vill granska de italienska qvinnornas lefnadsställning är det således nödvändigt att alltid särskilja de olika klasser, inom hvilka man gör sina iakttagelser, enär den uppfostran, de vanor och idéer, som tillhöra *en* af dessa klasser, ofta äro helt och hållet fremmande för en annan.

Ända till de sista tiderna hafva de italienska damerna af rang erhållit sin uppfostran i klostren. I Rom var den moderna helpensionen för aristokratiens döttrar klostret S:t Trinità. Under senare år har man dock inom de allra högsta familjerna börjat antaga för sed att behålla döttrarna i hemmet och der, under öfverinseende af en gouvernante, låta dem taga undervisning af skickliga mästare i språk, musik, m. m. En liflig önskan synes ha vaknat att göra denna undervisning så fulländad som möjligt. Fransyska och engelska språken läras nästan alltid, hvartill kommer en liten kurs i geografi och historia. Det får således icke läggas föräldrarna till last om döttrarna icke desto mindre erhålla en högst begränsad intellektuel uppfostran. Det är ett missöde, som de dela med hela den italienska nationen, hvars folklitteratur ännu ej uppvaknat ur seklernas dvala, och hvilken, så länge hon blindt underkastar sig den presterliga myndigheten, förblifver afstängd från hela den öfriga kulturverldens litteratur. Att vara väl beläst i den italienska litteraturen är för dessa unga damer detsamma som att känna Dante och Tasso, hafva läst några med yttersta omsorg gjorda urval ur Ariosto och Boccaccio, jemte några småbitar af Silvio Pellico och af Alfieri,

hvertill naturligtvis hör de blott alltför odödliga romanerna *I promessi Sposi*, *Le Fidanzate Ligure*, *Sibylla*, *Odaleta* och *Ettora Fieramosca*. För att förhindra dem att vada något längre ut i den senare italienska skönlitteraturens grundvattnen uppfinner man sedan alltid några giltiga skäl, ur politikens, religionens eller pruderiets synpunkt. Hvad utländsk litteratur beträffar äro de fransyska romanerna naturligtvis belagda med tillbörlig qvarstad (dock endast inom de högre klasserna) likasom den fransyska vetenskapen, historien och philosophien alla, på olika grunder, fördömas såsom osund eller farlig själaspis. Tyska, grekiska eller latinska språken komma aldrig i fråga att läras. Återstår således endast den engelska litteraturen och något bättre kunde de unga Italienskorna visserligen icke begära, om de endast hade frihet att begagna sig af dess rika öfverflöd. Men att lära det engelska språket åt en ung dame, som är bunden af reglorna i *Index Expurgatorias* och af de ännu strängare föreskrifter, som gifvas henne af biktfadren och guvernanten, det är att handla i samma anda som Blåskägg, då han gaf hustrun nyckeln till »röda kammaren», på samma gång han förklarade att om hon öppnade dörren skulle det bringa henne i ohjälpligt förderf. Det är rent gäckeri, att inviga en intelligent varelse i det herrliga språk, på hvilket Shakspeare och Milton, Hooker och Taylor, Locke och Hamilton, Gibbon och Macaulay, Shelley och Tennysson uttalat sina snillrika tankar, och sedan tillägga: »Ingen af dessa stora författare må du läsa, det är endast i några få romaner och reseböcker af andra rangen — ett halftjog volymer af Tauchnitz Edition — som du må söka belöningen för den möda, hvilken inhemtandet af ett bland de svåraste moderna språken kostat dig.»

Jag kan ej underlåta att här anföra en i Rom väl känd tilldragelse, som tvifvelsutan skall väcka läsarens löje, men som dock i grunden är bedröflig nog. Då en ung dame, tillhörande en af de förnämsta familjerna i Rom, afslutat sin uppfostran efter ofvannämnda system, beslöts det, att hon dock, innan hon inträdde i äktenskap och infördes i sällskapslifvet, borde ha läst *en* bok af det slag, som fremlingarne hafva för vana att i sällskapslifvet göra till föremål för samtalen. Allvarliga rådplägingar följde, rörande arten af den bok, som i detta ändamål skulle sättas i den unga flickans händer; slutligen stannade man vid valet af »*Uncle Toms Cabin*», såsom

det verk, hvilket på det hela taget bäst skulle lämpa sig till basis för allmän konversation. Men skulle man kunna tillåta den unga prinsessan att läsa mrs Stowe's berättelse i dess ursprungliga skick, med alla de kätterska läror den innehåller? Otänkbart! Ett urval anordnades då af biktfadren — ett litet nätt sammandrag om femtio eller sextio sidor i manuskript — och detta oskadliga och helsosamma extrakt, från hvilket alla de giftiga ingredienser, som innehållas i den ursprungliga drycken, blifvit afsöndrade, förde man nu till de ungdomligt törstande läpparne. Sålunda väpnad beträdde prinsessan modigt balernas och mottagningarnas arena och frågade hvarje mötande: »Har ni läst den förtjusande nya boken »*Lo Zio Tom?*»

Detta synes vara den vanliga uppfostran de unga adelsdamerna erhålla i Rom. Dock nämnes ibland dem ett enda undantag, en Phœnix, en Vittoria Colonna, »en ordentlig blåstrumpa», af alla betraktad med häpnad och förvåning. Det är en dame, (markisinnan B—à) som läser alla de bästa franska och engelska böcker, hvilka komma ut, *så vidt som de kunna fås i Rom*, hvilket, i parentes sagdt, är händelsen blott med ett litet fåtal. Den förvåning, besittningen af sådana kunskaper och talanger, som i andra länder anses oundgängliga för hvarje bildad qvinna, väcker hos Italienerne, ger ett ganska riktigt begrepp om sällsyntheten af en sådan bildning bland Italiens qvinnor.

Inom alla klasser och bland båda könen förefinnes i Italien likasom i alla katholska länder, en brist, hvars betydelse man är böjd att betrakta endast från den theologiska sidan, med glömska af dess inflytande på uppfostran i allmänhet. I England och Skottland har hvarje man och qvinna, som lärt att läsa, också läst mer eller mindre af världens yppersta bok. Hela den litteratur, som uppsprungit från det gudaktigaste och med djupaste hjertelag begäfvade af alla antikens folkslag, från den mest högstämde och poetiska af alla österländska nationer, ligger förvarad mellan de bruna permarne af den lilla fick-bibel, som hvarje söndagsskolebarn hos oss förskaffar sig, för några få till detta ändamål omsorgsfullt sparade slantar; och man må nu tänka hvad man behagar om de olika religionssystemer, som derpå blifvit uppförda, så måste dock bibelns inflytande på det intellektuella lifvet och den poetiska känslan hos massan af vårt folk er-

kännas vara öfver all beräkning välsignelserik. Antaget att bibeln försvunne från England och religionen meddelades såsom i Italien endast af presterna *vivà voce* och i katekeser eller andra eländiga kompendier, affattade i den moderna phraseologien. Kunna vi väl föreställa oss, att någon enda, vare sig af Österlandets eller Vesterlandets klassiker, i minsta mån skulle kunna ersätta denna böckernas bok, blott i dess egenskap af vehikel för folkundervisningen? I sanning, det folk, hvars själaspis under århundraden varit sådan mat och sådan dryck som Jobs bok, Psaltaren, Evangeliernas parabler och de Paulinska epistlarna innehålla, det måste utan tvivel vara i besittning af en helt annan själskonstitution, än det, som lefvat på de underbara madonna- och helgonalegendernas mjölk och vatten, med catholicismens andeliga namnam såsom tilltugg.

Dertill kommer att själsverksamheten ibland både män och qvinnor i Italien är till en otänkbar grad fjettrad af den hämsko, hvarmed despotismen under sekler belagt all, vare sig politisk eller religiös diskussion. Man har rent af ett kyrkligt påbud, som säger, att gudomliga och theologiska ämnen icke få afhandlas mellan lekmän, och jag har sjelf hört en romersk predikant yttra följande: »Vi prester, som dock hafva egnat årtal åt studiet af dessa ämnen och deri erhållit den bästa undervisning, våga likväl knappast att yttra oss om dem, af fruktan att i en eller annan punkt ett kätterskt uttryck kunde undfalla oss. Huru skulle det väl då kunna tillåtas olärde lekmän, eller, ännu värre, *qvinnor*, att upplåta sin mun för att rasonnera om religiösa frågor?»

Följaktligen är hela den omätliga tankerymd, som omfattar vårt förhållande till Gud och vår uppfattning af Hans natur, våra djupaste känslor i detta lifvet och våra förhoppningar om det kommande, enligt lag bannlyst från allt hvad umgänge och familjelif heter i Italien. Om vi kunde föreställa oss en dylik lag, konsekvent genomförd, skulle resultatet vara det bedröfligaste i verlden. Något sådant är dock knappast tänkbart. Och likväl måste det medgifvas att en absolut tystnad iakttages i religiösa ämnen samt att presten är den ende andelige läraren och förtrogne. Den framstående *objektivitet*, som tillhör den italienska nationalkarakteren, med dess frånvaro af reflexion och sjelfmedvetande, gör det tvifvelsutant lättare för denna, än för de flesta andra europeiska

nationer att åtlyda den presterliga tystnadslagen. Äfven de bästa ibland detta folk *tänka* troligen föga, om de än *känna* mycket. Men hjertat måste ofta röna ett behof af att meddela sig, och hur obeskrifligt skadlig blir ej då en grundsats, som i religionens namn förbjuder uttalandet af den religiösa tanken. De må låga i själens djup dessa tankar, men att gifva dem luft i ord, det är och förblir en synd. Enligt regeln må således mannen opåtaladt beundra skapelsens under, och fritt njuta af den utomordentliga skönhet, som utstrålar från Italiens jord, himmel och vatten; men när tanken på den Gud, som skapat all denna herrlighet, tränger sig på honom, då är han förbjuden att vända sig till maka eller vän för att tala om denne Gud. Han har full rätt att egna sitt lif åt naturens studium och att uppsöka de underordnade länkarne af skapelsens kedja, men ve honom, om han vågar spåra dem på högre områden och binda dem vid den Evi-ges thron.

Italienaren må tala så mycket han behagar om saksförhållanden, men allt det som höjer saksförhållande till sanning, som röjer gudomstanken, ur hvilken det uppsprungit, korteligen, allt, som kommer himlarne att röja Guds herrlighet och jorden att förkunna Hans lof — allt sådant måste han för-qväfva i tystnad. Man och hustru, moder och barn, bror och syster, må fritt genomvandra lifvets skuggsida hand i hand, men aldrig få de under vägen talas vid om Honom, som är deras osynlige ledsagare, aldrig, under inflytandet af en öfverströmmande glädje, samspråka om sin kärleksrike Fader fritt och förtroligt såsom lyckliga barn. Ångrens, längtans, tviflets och den bäfvande trons vexlande rörelser, allt sådant måste hållas fördoldt för *deras* blickar, hvilkas kärleksfulla ljus dock är en af de strålar, som bringa till oss budskapet om den Evi-ges kärlek. Ingen under då, att alla den andeliga sympathiens djupaste strömdrag äro fördämda, och att de ord, som skulle tolka dem, förklinga i en biktfaders förslöade öra; ej under då om de naturliga känslornas band slappas, om, under lifvets fortsatta kamp, familjeförhållandena förlora sin helgd och slutligen i det yttersta ögonblicket helt och hållet upplösas, i det den döende mannen, hustrun, brodern eller barnet lemnas att utkämpa sin sista kamp, utan någon annan vid sin sida än presten, utan att ett älskande bröst bjuder hvila åt det sjunkande hufvudet, en öm hand

aftorkar dödssvetten från pannan, en älskad röst tillhviskar den döende ett tröstens ord och sänder honom »ett sista farväl från lifvets öde strand».

Presten, presten tränger sig in öfverallt, mellan man och hustru, mellan mor och barn, mellan själen och dess Fader i himmelen. Det är icke husfadren, som håller bön med sin familj, det är icke modren, som lär sitt barn trons och kärlekens första lexan, det är ej vännen, som ger råd i heliga ting — men alltid presten, öfverallt presten! Ej under då att han slutligen lyckas bortjaga från lifvet den mensklige kärlekens sista yttringar och herrskar ensam vid dödslägrat.

Det är dock icke endast religionens eviga intressen, som utgöra förbjudna samtalsämnen bland Italiens folk. Öfverallt på hela halfön har det, ända tills det nya statsskicket inträdde, medfört den yttersta fara att, om äfven i de förtroligaste kretsar, bringa en politisk fråga under diskussion. Öfverallt hade man en spion eller förrädare att befara; och fångelset, vare sig det österrikiska, påfliga eller bourbonska, var ej att trotsa blott för behaget af ett samtal. Samma förhållande eger naturligtvis ännu i dag rum i Rom och Venetien, d. v. s. *bland Italienarne sjelfva*. Ty det bör icke förgätas af fremlingen, att den frihet han åtnjuter i tal och skrift skulle bringa ohjelpigt förderf öfver dessa faderliga regeringars olyckliga undersåter.

Det kan visserligen tyckas vara en obetydlighet, i synnerhet hvad beträffar qvinnorna, att vara utestängd från den politiska diskussionen. Mången tanklös ung dame hos oss vore måhända färdig att helsa såsom en verklig välgerning en lag, som befriade henne från att någonsin behöfva höra talas om parlamentsval, motioner och kabinettsfrågor, eller om ströskrifter och revyer, om bibliska tolkningar och Darwin-ska hypoteser. Men en sanning är dock att konversationen, beröfvad rättigheten att stiga till allvarlig diskussion, icke är någon konversation alls, utan blott ett eländigt sqvallerprat, ett mischmasch, ett ordskum. Icke som skulle någon af oss stå ut med att dagen i ända sysselsätta sig med religiösa eller politiska diskussioner; men blotta medvetandet af att hvarje ögonblick kunna, genom det tillfälliga samtalsämnet, intränga till de djupare frågor, hvilka ligga till grund derför — att kunna när som helst gifva utlopp åt hvilket menniskotankens strömdrag vi behaga — är nog för att adla äfven det flygti-

gaste samspråk, och hindra det att nedsjunka till ett tomt prat. Under sådana förhållanden antager samtalsgåfvan, allt som tiden framskrider och uppfostran och insigter vidgas, småningom en mer och mer intellektuel och solid karakter. Hvad vi kalla »a good talk» inom ett sällskap af bildade Engelsmän eller Amerikanare är i sanning en herrlig sak; och om det också saknar något af den konstmessiga polityr, den finhet och udd, som utmärkte Hotel Rambouillet's skola, uppväges dock denna brist mer än väl af den ursprunglighet, enkelhet, kraft och allvar, som tillhöra denna den högre engelska samtalstonen. Motsatsen till denna samtalsgåfvans stigande utveckling har under sekler och ända till de sista få åren varit allmänt gällande i Italien. Då alla ämnen af någon djupare betydelse äro bannlysta, får samtalet en benägenhet att sjelfmant, så vidt möjligt, aflägsna sig från deras närhet. Här af följer att en lätt och behaglig recension af sista aftonens opera, en kritik af de närvarande damernas toiletter, en granskning af ekipagera under eftermiddagspromenaden på Corso, Chiaja eller Cascine, och en allvarlig afhandling om den sista skandalen inom societeten, i det närmaste uttömma programmet för all italiensk konversation.

Äfven i andra afseenden äro de italienska qvinnornas lif på ett bedröfligt sätt kringskuret. Så hafva de t. ex. med undantag af en kort »villeggiatura» under sommaren aldrig tillfälle att föra ett fritt landlif och derunder tillegna sig de pligter, hvilka på ett så naturligt och lyckligt sätt utföras af hustrurna och döttrarna till våra egendomsegare. Icke heller besvära de italienska damerna sig i staden synnerligt med besök hos fattiga eller sjuka. I detta afseende har jag, så väl af personer inom fattig- och sjukvården, som af de italienska damerna sjelfva, erhållit de tillförlitligaste upplysningar. Efter allt hvad jag i följd deraf kan döma äro de verksamaste och nyttigaste qvinliga människovänner söder om Genua icke Italienskor utan utländskor, (de andeliga ordenssystrarna naturligtvis undantagna.) De engelska furstinnorna Borghese och Doria hafva i detta afseende vunnit europeisk ryktbarhet; men derjemte hör man öfverallt omtalas Ryskor och Polskor, såsom varmt intresserade för skolor och för fattiga sjuka. En af dessa, prinsessan Valkonsky, nu nyligen död, lefde i den yttersta torftighet, på det hon i sitt palats skulle kunna underhålla och uppfostra trettiofem fattiga flie-

kor. En annan rysk grefvinna är ännu bittert sörjd af de fattiga. »Ah, signora,» heter det, »hennes trappor voro öfverfyllda af hjälpsökande och hon bistod oss allesamman.» I Florens erbjud sig markisinnan S., född rysk furstinna, att visa mig den förträffliga småbarns- och fattigskola, som blifvit inrättad under hennes ledning*). Flera amerikanska damer, bosatta i Rom, sysselsatte sig äfven dagligen med att besöka fattiga sjuka.

Hospitalem stå vanligen uteslutande under de andliga ordnarnes uppsigt och det var endast i det för de mest vämjeliga sjukdomar afsedda lazarettet, San Giacomo, som jag fann spår af någon lekmannaverksamhet af italienska damer.

San Luigi-nunnan, som ledsagade mig, berättade nemligen, att några damer, bland hvilka ett par grefvinnor, för hvilka hon tycktes hysa stor vördnad, regelbundet en gång hvarje månad besökte hospitalet. »Hvad göra de då för patienterna?» frågade jag och blef i sanning ej litet förvånad öfver svaret: »*de kamma deras hår*». Naturligtvis äro de italienska damerna alltför godhertade för att inskränka sin verksamhet *endast* till detta enfaldiga barmhertighetsverk, hvilket naturligtvis bort åligga de talrika aflönade sköterskor eller tjenarinnor, som stå under nunnornas uppsigt. Och likväl väckte det hos mig en obehaglig känsla, detta nya exempel på den moraliska pestsmitta, som förvandlar kärleksverket från en välgerning mot den nödställda till en förtjenst hos gifvaren. För mig finns åtminstone ingenting så motbjudande som den tanken, att förvandla våra medmänniskors elände till ett slags andelig kapitalfond för oss sjelfva, och detta dertill genom utförandet af handlingar, hvilka, ehuru skenbart välgörande, dock i grunden endast äro ett hån öfver de armas verkliga nöd.

Det finnes inga arbetshus i Rom, egentligt taladt, men nöd och uselhet öfver all beskrifning. Med undantag af några fremlingar hör man aldrig nämnas någon enskild, som genom besök hos de fattiga söker lindra eller förekomma nöden — allt sådant är lemnadt åt nunnorna. Man ser häruti en olycklig följd af klosterväsendet. Det skiljer välgö-

*) Sedan detta skrefs, tillägger miss Cobbe, hafva trovärdiga personer berättat mig att många florentinska damer börjat lifligt intressera sig för välgörenhet af olika slag; främst ibland dem nämnes den högt begåfvade markisinnan D., som med de intagande alstren af sin pensel underhåller sina fattigskolor.

renhetens pligter från de husliga, i det de förra uteslutande åläggas nunnan, de senare hustrun och modren. Härigenom upphäfvdes all helsosam vevverkan. Den qvinna, som lever i de naturliga känslornas varma atmosfer, får ej derifrån sprida till andra sitt goda hjertas välsignelse, och icke heller bringa tillbaka till sitt eget hem den andeliga kraft och den på en gång tillfredsställda och ånyo väckta pligtkänsla, som arbetet för den nödställda nästan ingifver. Det må gerna medgifvas att den tyngsta andelen af detta arbete tillhör den ensamma qvinnan, och det vore ganska önskligt, att den protestantiska ogifta qvinnan egnade sig åt denna uppgift, lika allmänt som den romersk-katolska gör det. Dock är det i min tanke af vigt att hon förblir fri — att hon qvarstår såsom medlem af det världsliga samhället och bibehåller sin plats i hemkretsen och umgängeslivet under förtrolig samverkan med den gifta qvinnan, med mödrar, systrar eller vänner, i mån som dessa hafva tid och förmåga att vara henne behjelpiga.

Jag har ibland tyckt mig kunna läsa i de italienska qvinnornas utseende och väsende resultatet af det i moraliskt och intellektuellt hänseende förkrympta lif de föra. Man finner ibland dem mycken skönhet, och vanligen en uppsyn, som röjer qvickhet och ett lifligt förstånd; men derjente förråder uttrycket en pinsam inre tomhet — en, att jag så må säga, *medveten tomhet*. De äro påtagligen ämnade för något bättre, dessa liffulla och sköna unga varelser, och likväl röjer sig öfver pannan, i ögat eller kring läpparne icke spåret af en tanke utöfver den på den sista operan, den nya hatten eller den sista skandalhistoria, som den qvinliga afunden satt i omlopp. Såsom jag redan nämnt har jag under fyra besök i Italien ej sett tillräckligt af lifvet der, för att våga framställa mitt omdöme, såsom i någon mån ofelbart. Jag kan endast framställa det för hvarje gång stegrade intryck jag erhållit deraf, och det hvad jag här försökt.

Qvinnorna bland arbetsklassen röja i uppsyn och later ungefärligen samma karakter som i andra länder, bärande blott alltför ofta, likt dessa, prägeln af hårdt arbete och bittra bekymmer, utan att de dock i allmänhet synas hafva nedsjunkit till moralisk ohelsa. De förnäma damerna i sina lysande toiletter bära deremot på sina anleten — icke »arbetets förbannelse» — utan den långt förfärligare *sysslolöshetens*. Trötthet, tomhet, trivialt nöje eller småaktig förtret bilda det

vanliga uttrycket, och dock kan man genom allt detta skönja en viss oro, en hungrande åtrå efter något bättre och ädlare. Om jag läst den rätt, huru sorglig är ej denna historia! Om någon af dessa unga qvinnor kunde bringas att fatta sitt eget öde och jämföra det med sina fria och lyckliga systrars i andra länder, huru bedröfligt, huru outhärdligt skulle det ej förefalla henne! Våra friska landtseder, våra upplifvande ridter och vandringar, våra lekar i höet om sommaren och vid brasan om vinterqvällarne, vårt fria och glada umgänge med jemnåriga — om allt detta hafva Italienskorna aldrig haft en aning. I uppväxtåren ingen frihet att röra sig ute eller inne, inga förtjusande historieböcker, inga med hänförelse studerade skaldeverk, egnade att väcka den slumrande tanken och nära känslan för det sköna, det stora, det herrliga i lifvet. Knappt fullväxt och ännu till själ och sinne ett omoget barn, bortgiftes slutligen den unga Italienskan, om också ej emot sin vilja, dock utan att denna vilja någonsin varit tillfrågad, hvarken af föräldrarna eller af den man, åt hvilken hon bortskänkes och med hvilken hon vanligen ej vexlat tre meningar, eftersom hon aldrig visat sig i sällskapslifvet förr än hon blifvit trolofvad. Om följderna af dessa konvenansgiftermål i Italien är det svårt nog att fälla ett omdöme. Sannolikt vexla de under olika förhållanden i olika delar af landet. I Neapel lära de yttra sig i den fräckaste immoralitet. Rom deremot, som alltid hyllat ett visst sken af dygdesamhet, gör anspråk på den husliga sedligheten såsom en af sina kardinaldygder. Ett faktum är att bruket dömer den äkta mannen att ständigt slå dank vid sin sysslolösa hustrus sida, och om några afvikelser från pligter ske, hållas de åtminstone omsorgsfullt dolda för allmänheten. Men om ock i detta afseende tadelofritt, är dock det lif, den romerske ädlingen för, i bästa fall ett öfver all beskrifning torftigt, onyttigt och stillastående lif. I ett land, der en lekman af adelig börd icke har någon politisk bana, der det icke finns någon befattning, som han kan nedlåta sig att bestrida, vare sig inom de civila embetsverken eller arméen, med undantag af den, som ålägger honom att deltaga i processionerna med Guardia Nobile, i ett land der det icke finnes en litteratur, värd detta namn, inga tidningar, värda att läsas, inga jagtnöjen, intet kommunalväsende, inga kommitéer, inga parlament, inga val af något slag, i ett sådant land blir lifvet för en man af börd i

sanning torftigt. Med undantag af en och annan, som börjat roa sig med hästafvel, göra de unga Italienarne också i allmänhet ingenting alls. Den mäktiga och sluga adeln från forna tider, hvars lif utgjorde en sällsam väfnad af våld och brott, förgylld, likt Neros, med en anstrykning af konstnärlig dilettantism — de gamla Orsinis, Colonnas och Borgias från fordom — hafva gifvit plats för en race, som varligt smyger sig fram på den trängsta möjliga stig genom den menliga tillvaron, som tillbringar sina förmiddagar vid kontoboken och sina eftermiddagar under promenad med sin fru fram och åter på Corso eller Monte Pincio, och slutligen sina aftnar vid spelbordet hos onkeln Cardinalen å en paolo partiet. Vål må i meritförteckningen på deras grafvårdar »försigtighet och måttlighet» stå främst bland den långa raden af deras dygder, men icke kan man vänta att en dylik prins, hertig eller markis skall, såsom make, kunna höja qvinnans natur till någon högre sfer af känsla eller uppfattning.

Låtom oss nu försöka uppfånga en skynt af tillståndet bland qvinnorna af den så kallade *mezzo cetto* klassen, hvilken med få och obetydliga nyanser i rangen sträcker sig från embetsmannens hustrur och döttrar till de små köpmännens och minuthandlarnes, m. m. Först och främst finns i deras husliga lif icke skynten af hvad vi kalla komfort. Detta, såsom Hawthorne påstår, *äkta engelska uttryck*, eger icke ringaste tillämpning på bostäderna i ett *skrangligt* och förfallet romerskt palats, der hvarje familj disponerar fem eller sex rum med kök, alla på samma botten, och ha trappan (kall, mörk och i de allra flesta fall smutsig), gemensam med fem eller sex andra familjer. Den ofta upprepade jämförelsen med en Psyche saknar ej sin tillämpning på Italienskorna. Då de utomhus under vackra aftnar eller helgdagar fladdra omkring i lysande drägter, likna de förebilden i dess sköna, fulländade gestalt; i skötet af familjen åter erinra de blott alltför tydligt om den osköna larven. Dylika vexlingar emellan prakt och smuts äro hos oss lyckligtvis inskränkta till kökspersonalen. Icke heller kan en italiensk husmoder anförta hushållssysslorna såsom ursäkt för sin förmiddags-déshahillé och för försummandet af den heliga morgontvagningen. Ett rum, så hållet som en engelsk husmor fordrar af sig sjelf eller sina tjenare, är någonting, som jag kan taga på ed, att jag aldrig sett i Italien. Men det vore också en orimlighet

att begära någonting som närmar sig hvad vi kalla snygghet, i bostäder sådana som dessa, med sina frescopydda men trasiga taklister, sin illa målade och illa hopfogade paneling, sina stora, orörliga och dock rankiga sängställen, färdiga att falla i stycken, om de blott skjutas ett qvarter åt sidan öfver mattan, som vanligen är »helt förloradt» fastspikad öfver en bädd af unken halm. Hvad åter matordningen beträffar, så besitter hela den italienska nationen en egenskap, hvilken af mången anses vara en dygd, men som dock i sjelfva verket är högst olycksbringande för sin egare — den fullkomligaste liknöjdhet för beskaffenheten af sin föda. Likasom i Irland, der den fattige i evighet nöjer sig med sin potatis och sitt »dopp» (*stirabout*), så fattas äfven här en nödig stimulus för husmoderlig verksamhet, och hela hemlifvet förlorar något härfå. I Italien får fremlingen på bestämda tider den ohel-sosamma middagen sig tillskickad, portionsvis serverad i den otrefliga mathemtare. Infödingarne deremot spisa sin råa, otillagade sallat med surt bröd, *la minestra* och *il lessa* (soppa och urkokt kött) och ingenting mer, om ej en *fritto*, ett slags hotchpot af fisk, höns och grönsaker, stekt i olja. Engelskt porslin och engelska knifvar måste nyttjas äfven af de fattiga, (de italienska fabrikaten gå sönder blott man ser på dem, sade mig en italiensk husfru), och följaktligen sparar man så mycket som möjligt på de dyra varorna. Skurning och diskning komma naturligtvis icke heller mycket i fråga. Tvätt bedrifves deremot ständigt, d. ä. klädtvätt. Öfverallt och ständigt ser man plagg af alla möjliga slag hänga och dingla i solskenet på de öfver gårdar och mellan husknutar likt spindelväf sträckta tågen, eller ock från käppar, utträdde genom fönstren. Jag sitter i detta ögonblick och skrifer vid fönstret midt emot en stor och vacker byggnad, en publik läroanstalt, grundad af *en* påfve och restaure-rad af en annan. I dess fönster, som ligga åt en af Roms förnämsta gator, ser man beständigt snören och käppar an-ordnade för upphängandet af tvätt, och flere dagar i hvarje vecka visar sig sjelfva façaden af den ståtliga byggnaden, smyckad med fantastiska rader af pupillernas skjortor, strum-por m. m., omvexlande med ett och annat sällsynt par lakan. Ingen drömmer om att det ligger något opassande i detta, lika litet som i otaliga andra romerska bruk, hvilka på det högsta skulle stöta oss i England.

Ehuru lätta hushållssysslorna äro och ehuru låga anspråken på deras ordentliga fullgörande, ser man dock aldrig en italiensk husmoder af *il mezzo cettò* undervisa sin tjenarinna i dessa sysslor. Hon tillbringar hela sin tid bland sina tjenstflickor, vexelvis grälände, sqvallrande och arbetande, i det hon vankar mellan sängarne, som skola bäddas, maten, som skall kokas, och den tillflyktsort der hela nationen tillbringar sin lediga tid — fönstret. Att gå ut ensam är hvarje italiensk qvinna förbjudet; men från fönstret i 1:sta, 2:dra, 3:dje våningen eller *l'ultimo piano* kan hon stå lutad och se utåt den mest besökta farled och dertill småle och prata med de förbigående. Af denna frihet begagnar hon sig också till det yttersta, i det hon tillbringar timma efter timma med att kika uppåt och nedåt gatan, allt under det hon utväxlar anmärkningar om företeelserna der nere med sin *donna di servizio* (huspiga) eller sin *cameriera* (kammarjungfru) i fönstret bredvid. Jag har ofta skrattat vid anblicken af den långa linien af profiler utmed de olika fönsterraderna längs en enslig gata der, under hvardagslifvets stiltje, ingenting var att skåda, om ej en orangesäljare med sin korg, kärra eller två, samt en liten lupetta-valp, med den skarpa nosen instucken bland kålstockarne och annat afskråde i *l'immondezzaio*, hvilken naturligtvis prydt gathörnet sedan urminnes tid och hvars namn blifvit tecknadt på husväggen ofvanför till undvikande af alla misstag.

På detta sätt tillbringar den italienska husmodren sina förmiddagar, hvilka börja tidigt nog och sluta vintertiden omkring kl. 3, men under sommaren ej förr än långt fram emot den svala aftonen. Något annat företar man sig just icke heller. Musik, sömnad eller barnaundervisning förekommer blott undantagsvis, och läsning i nio fall af tio *aldrig*. I en italiensk husfrus mottagningsrum påträffar man sällan eller aldrig en bok, en tidning eller en flygskrift af något slag, utan endast en hop smaklösa småting af glas jemte några med artificiofilla blommor fyllda porslinsvaser; blott undantagsvis hemtar man från blomsterhandlaren några naturliga blommor, omsorgsfullt uppträdde på ståltråd och hopbundna i en stel, onaturlig form, så olik de friska buketter vi pläga hemföra från äng eller trädgård, att den knappast förtjenar samma namn. Då den italienska qvinnan (den, nemligen, som icke tillhör den noggrannt vaktade klass, hvars

enda lektyr utgöres af Uncle Toms Cabin efter reningsprocessen) verkligen läser, är det nästan uteslutande franska romaner eller italienska öfversättningar af sådana. Den lågt osedliga skildringen af *La Dame aux Camelias* synes vara gunstlingsromanen. Jag har mer än en gång under häpnad hört unga damer med fina later helt naivt förklara, att denna bok var i deras tycke den bästa af alla. Derefter följer alla Dumas' dårskaper. Om det än funnes någonting bättre på deras modersmål till motvigt för en sådan litteratur, skulle de näppeligen begagna sig deraf; men det gifves i sjelfva verket *intet*. All kunskap om lifvet silar sig sålunda fram till den unga Italienskan genom dessa smutsiga kanaler. Och biktfadren har, åtminstone hvad qvinnan af folket beträffar, ingenting att invända emot en sådan lektyr. En tjenstflicka berättade mig en gång att hennes kusin hade kommit öfver en bibel, »och ni kan aldrig tro, signora, hvad det var för en vacker bok! men så fick patern syn på den en dag och tog den ifrån henne». De taga ifrån dem bibeln, men lemna kvar *la Dame aux Camelias!*

När aftonen kommer, kryper vår Psyche ur larven och förvandlar sig efter mycket långvarigt sysslande framför spegeln till den grannaste fjäril. Öfver en ofantlig crinoline faller en dyrbar sidenklädning och sopar vid hvarje steg de smutsiga Romagatorna; en ytterst elegant *chapeau de Paris* thronar på det vackra hufvudet, hvars rika lockar äro ordnade à l'impératrice; kappan är vintertiden af präktigt sammet, under den vackra årstiden af spetsar. Jag talar ej nu om prinsessor och markisinnor. Det är småkrämarnes och de lägre embetsmännens hustrur och döttrar, som jag här låtit framträda. Hur och på hvad sätt penningar anskaffas till all denna oförnuftiga grannlåt, är en fråga, som här ej kan tagas i betraktande. En sak är dock säker: all komfort i hemmet, ja, t. o. m. bränsle och föda för familjen, uppoffras utan tvekan inom alla klasser, för lyxartiklar, sådana som en ny sidenklädning, en loge på operan eller ett ekipage för promenaden på Corso eller Pincio.

Om arbetsklassens qvinnor i Italien är föga att säga. I Florens och Rom äro de välbehållna nog. Jemfördt med männens arbete och med priset på lifsförnödenheter är qvinnans arbete väl betaldt. En *donna di facienda* (hjelphustru) förtjenar 3 paolas (omkring 1 rdr svenskt) om dagen; en

sömmerska, som går till och ifrån, ända till 3 å 4 paolas och två måltider. Hemsömmerskor förtjena från 5 till 8 paolas och om de äro skickliga i svårare skräddaresöm, såsom knapphål m. m. kunna de utan svårighet inbringa en scudo (omkr. 3½ ej fullt 4 rdr). Med deras vanor är en sådan inkomst verklig rikedom och de tala sjelfva om dessa sysslor såsom präktiga yrken. Såsom tjenare utmärka sig Italienarne lika mycket för godlynthet, som för oordning och orenlighet, och synas aldrig fråga efter huru mycket bråk de hafva eller hvad arbete ålägges dem. Endast vid utomordentliga tillfällen brusar lynnet stundom öfver och de ställa då till de galnaste uppträden med sina matmödrar, hvilka å sin sida bryta ut i hejdlöst raseri, hvarefter fred slutes. Mot fremlingar iakttaga de en fin och intagande artighet, långt skiljd från inställsamhet. För min del kan jag icke instämma i mina resande landsmäns klagomål öfver de italienska tjenarnes oärlighet; deras snatteri, om de öfva sådant, inskränker sig till obetydligheter och man kan tryggt lemna de största dyrbarheter i deras vård. Nyktra och måttliga äro de i ovanlig grad. I afseende på sannfärdighet stå de hvarken högre eller lägre än sina medbröder i Frankrike, Schweiz och Irland, och i likhet med de senare ega de i sin rika inbillningskraft ett outtömligt förråd af »myther», som för Brittens tröga och föga uppfinningsrika sinne utgör ett föremål för otrolig förvåning. Man må tänka hvad man vill om de många samverkande orsakerna till detta karaktersfel — ett faktum framstår dock för hvarje klarsynt iakttagare såsom påtagligt, det att sanningens värde *i och för sig* näppeligen ännu blifvit erkändt af dem, hvilka tillhöra den allena saliggörande kyrkan. De äro godhertade, menniskoälskande, alltid redo att erkänna synden af att »*bära falskt vittne emot nästan*»; men att bära falskt vittne *till hans förmån*, det är en helt annan sak. Långt ifrån att anse en dylik handling såsom synd, finner man den vara hvad Fransmannen kallar *un mensonge sublime*.

Utän tvifvel har uppfostran en förfärlig andel i detta onda, likasom man icke bör förgäta skillnaden mellan de folkstammar, hvilka synas företrädesvis utrustade med de till inbillningsgäfvan hörande egenskaper och de, hvilka till stor del sakna dessa. I Machiavellis land har under sekler ingen skymt af skam varit fästad vid list och bedrägeri i och för sig, snarare motsatsen. Sådana *klokhetsåtgärder*, för hvilka

en brittisk gentleman skulle skamligen bortvisas från hvarje klubb i London, ådraga sig i Italien endast gillande och beröm. Dertill kommer den religiösa undervisningen, som borde arbeta på att rätta detta nationalfel, men som efter allt utseende gör raka motsatsen. En amerikansk dame, som under vistandet i Rom fattade mycken tillgifvenhet för sin *cameriera*, arbetade länge på att väcka hennes samvete till känsla af det syndiga i lögnen, och trodde sig slutligen ha lyckats. Då kom flickan en dag hem från bikten i synbart triumferande sinnesstämning och berättade sin matmor, »att hon aldrig behöft att skrämma upp henne så mycket för osanningar.» Patern hade försäkrat henne, att endast de ej voro *giurate* (besvurna) lögner så hade de ingenting att betyda, och kunde gerna räknas till de minsta och ursäktligaste förseelser.

Solsidan i dessa stackars varelsers lif är deras oskyldiga njutning af sina fridagar. Jag har ofta med blicken följt hela grupper af arbetsfolk, då de söndagseftermiddagarne begifva sig på lustvandring, alla iklädda sina bästa kläder, och med de svarta ögonen dansande af glädje och de hvita tänderna lysande vid hvarje löje. Söndagen är i mitt tycke den angenämaste dagen i Rom. Butikerna äro ej öppna såsom i Paris, der drifves ingen egentlig handel och vandel, endast några få kaféer och förfriskningsställen emottaga kunder, utan att bland dem någonsin en öfverlastad person förorsakar buller eller oljud. Men icke destomindre är det fest för hela befolkningen. Menniskorna komma tidigt hem från kyrkan, förtära sin tarfliga middag och rusa derefter ut alla på en gång, iklädda sina bästa kläder, sedan de läst igen sina bostäder och stoppat nyckeln i fickan. Fram och tillbaka strömma de nu på gatorna, under samspråk med sina vänner, ila upp för trappan till la Trinità och svärma rundt omkring Monte Pincio, der ekipagera hvimla och militärmusiken spelar, draga sig derpå ut genom Porto di Popolo, sträcka vandringen ända bort till Villa Borgheses ståtliga alléer och tjusande lunder, samt återvända slutligen sent på qvällen genom Corso, pratande och skrattande lika muntert och dock lika nyktert, som när de begåfv sig åstad, tills de äntligen klättra uppför sin egen trappa, öppna sin dörr, och sitta ned vid qvällsvarden, efter att hafva hemtat ett förråd helsa och lefnadslust, tillräckligt för den följande arbetsveckan.

Der finnes ännu en annan sida af qvinnornas lif inom

medelklassen och det lägre folket i Italien, om hvilken man ogera talar och som dock ej med tystnad kan förbigås, om man ej vill gifva en helt och hållet otillförlitlig föreställning derom. Mitt vistande i Rom och flera andra af Italiens större städer var alltför långvarigt och de upplysningar jag derunder erhållit härleda sig från alltför tillförlitliga källor, för att lemna mig skuggan af ett tvifvel rörande de sedlighetsförhållanden, som der herrska. I en stad, sådan som Rom, med en folkmängd, som aldrig understiger 200,000 själar, utgör blotta tillvaron af 30,000 celibater en orsak till ohjelpigt sedeförderf. Den presterliga regeringen är prude som en gammal *gouvernant*. Inga blommor få säljas af qvinnor, inga qvinliga balettdansöser få uppträda utan de löjligaste draperier; hvarje staty i gallerierna är hvad man kallar *anständig-gjord*; och då jag vågade föreslå att småbarnsskolor skulle inrättas till gemensam undervisning för gossar och flickor från tre till åtta års ålder, svarade man att regeringen ögonblickligen skulle upphäfva en skola, der ett så opassande förhållande vore rådande. Detta oakadt utgör den omständigheten att påfven sjelf är en man af rena seder, ett föremål för skrytaktig förvåning, och det synes icke falla någon in att ens för ett ögonblick tro, att särdeles *många* af hans kardinaler, prester eller munkar, följa hans exempel. Men låtom oss fälla en slöja öfver denna »förödelsens stad», och komma ihåg att Guds lag, vare sig den utvärtes eller den invärtens, icke kan åsidosättas, utan att moralisk ohelsa uppstår deraf — att den andliga despotismen och skrymteriet icke kunnat under sekler beherrska ett folk och af detsamma inandas lik en malaria med hvarje andedrag, utan att lemna efter sig någon smitta att beteckna dess förgiftade spår.

Då jag härmed afslutat min korta skildring af Italiens qvinnor under medlet af 19:de seklet kan jag ej undgå att finna att den på det hela framställer en sorglig och föga hoppgifvande tafla. Det land, som en gång hade att uppvisa en Cornelia och en Lucretia, och som efter tvåtusen års hvila ånyo frambragte qvinnor, för hvilka en Vittoria Colonna och Olympia Morata utgjorde typen — det landet *borde* tvifvelsutan ännu i dag ega qvinnor, mäktiga af att bistå det i dess bemödande att höja sig ur vidskepelsens och despotismens mörker. Det torde äfven vara så: Italien torde ännu ega qvinnor af denna art, hvilka när som helst kunna träda fram

ur det dunkel, som höljer dem, ehuru vi ännu förgäfvat spana efter dessa förebud för en bättre tid. Scenen är densamma, som vi se återgifven på en af de herrligaste konstalster, Roma förvarar. Dagen har bräckt, redan ilar Aurora fram ur mörkrets chaotiska rike; men de qvinliga skepnader, hvilka skulle ledsaga hennes char — blomsterströ vägen, uppbära facklan och bekröna segraren — dröja ännu att visa sig.

Så långt miss Cobbe, hvilken vi härmed för denna gången lemna, tacksamma för hvad vi af henne lärt, på samma gång vi dock upprepa våra inkast mot de alltför svarta skuggorna i hennes målning.

L+d.

XXXVII. ETT BREF *).

Ekenäs d. 29 Juli 1866.

Min kära Agnes!

Då jag nu med min principals familj flyttat ut till landet och vi sålunda äro skiljda från hvarandra, ville jag gerna skriftligen få språka något med dig, och dervid framställa de åsigtter om den stora frågan, hvilka dag och natt uppfylla min själ, och hvilka du hittills endast fragmentariskt har lärt känna, genom de samtal, jag i din närvaro haft med olika tänkande. Du har säkert af din moder hört, att jag hade den glädjen att, vid ett besök hos en familj i grannskapet, sammanträffa med henne. Hvad var naturligare, än att vi genast började ett samtal i det ämne, som ligger oss båda närmast om hjertat? Lika klart är, att vi uti många frågor ej kunde komma till fullkomlig enighet. Jag tror dock, att detta samtal verkat mycket godt, derigenom, att vi bättre lärt uppfatta hvarandras åsigtter och sträfvanden. Och då nu din moder ej har någonting deremot, vill jag för dig framlägga min bekännelse i denna min lifsfråga. Såsom utgångspunkt för min slutledning, vill jag sätta den oförnekliga satsen att qvinnan är människa. Den närmaste följden af detta

*) Insändt med anledning af art. "En moders råd" i förra häftet.

blir, att hon måste ega alla mänskliga fri- och rättigheter. Jag kan ej någonstädes finna ett skäl, som leder till antagandet, att mannen skall stifta lag för kvinnan. Deremot har jag uti verldshistorien sett, att från människoslägtets skapelse, allt intill denna dag, har småningom utvecklats sig den insigten, att kvinnan ej är en lägre varelse. I de första tiderna, då den fysiska kraften var det enda som värderades, då blef hon underkufvad, då blef hon mannens slafvinna; och nu finnas många, som inse, att hon är mannens like. Denna sistnämnda sanning, som för mig är det klaraste axiom, erkännes dock ännu ej på långt när af alla. Så länge det finnes någon, som anser att mannen ensam bör stifta lag för hela menskligheten, och således äfven för kvinnan, så länge har sanningen ej fullständigt segrat. Men den skall segra!

Jag har här angifvit den grundidé, hvärför jag utgår. Jag vill nu granska några af din moders invändningar emot de slutsatser jag dragit derur. Till en början gläder det mig innerligen att finna det din moder önskar, att kvinnan vid en viss ålder måtte erhålla full frihet att bestämma öfver sin hand och sitt hjerta. Så länge hon ej har denna rättighet, anses hon som en varelse, ur stånd att tänka för sig sjelf; hvarje hennes manliga släkting antages kunna göra detta bättre än hon. Och då denna den första af alla mänskliga rättigheter, den individuella sjelfbestämmelsen, ännu ej är kvinnan medgifven, äro alla andra eftergifter från mannens sida egentligen af noll och intet värde.

Vidare finner jag med tillfredsställelse att din moder hyser så upphöjda åsigtter om vårt kön, att hon ej befarar något skadligt inflytande på »kvinnans blygsamhet och sedliga värde» af hennes samarbete med mannen för något godt och ädelt mål i samhället. I allt hvad hon tänker härom, instämmer jag fullkomligt. Jag vill nu öfvergå till en fråga, som din moder i ett af sina bref framställer*), nemligen den: »skall kvinnan uppfostras för hemmet eller för det offentliga lifvet?» och efter bästa förmåga och öfvertygelse besvara den. Mitt svar blifver då: *Icke för någotdera ensamt, utan för båda.*

Häremot skall visserligen mången invända, att det helt enkelt är omöjligt; men det tror jag ej. Genom den arbetsfördelning, som nyare tider infört, är det alldeles icke omöj-

*) Tidskrift för Hemmet VIII. 1.

ligt för qvinnan, att med de husliga göromålen förena ett ganska tråget arbete i det allmännas tjänst. Och för öfrigt, då jag uppfostrar en flicka, vet jag ju alldeles icke hvad som skall blifva hennes öde. Om hon ej skulle blifva gift eller om hon i sitt äktenskap ej skulle erhålla några barn, då eger hon ju en riklig tid att använda till samhällets bästa; men har hon då ej lärt någonting, som kan gagna menskligheten, så — i bästa fall — sysselsätter hon sig med att för ro skull studera. Dylika amatörs- och dilettantsstudier, som så ofta idkas af qvinnan, äro dock förkastliga, ty de förklara henne hvarken hennes eget väsende eller uppgift, och menniskan måste i hvarje ögonblick veta, hvarför hon gör det eller det, och kan hon ej gifva derpå annat svar, än att hon gör det för sin egen skull, då uppfostras hon till en egoist, som i hvarje sin handling ser sig sjelf som medelpunkt och mål. Detta är en af de orsaker, som göra qvinnobildningen så ytlig, ja! jag säger ännu mer; det är en förbannelse för vår samtids qvinnor. Och att noggranna studier och ett tråget arbete för samhällets bästa ej göra qvinnan oduglig till det husliga lifvets värf, bevisas af många exempel. Miss Mulock säger bland annat, att »de bästa husmödrar, de skickligaste arbeterskor med tråden och nålen, de utmärktaste förvalterskor af egna och andras affärer, äro just de qvinnor, hvilkas namn man läser på förläggarnes och konstexpositionernas kataloger». Man må visserligen invända, att det väl synes af gossens och ynglingens oafåtliga studier, huru mycken tid och kraft, som fordras för att ernå den bildning, som lärare- eller embetsmanna-kallet kräver; men lika bekant är, att ynglingen har många lediga stunder, dem han väl kunde använda till inhemtande af nyttiga praktiska kunskaper. Några begagna visserligen på ett rätt sätt dessa stunder; men de flesta göra det ej. Dessutom är det en erkänd sanning, att ynglingen läser för mycket, d. v. s. för många ämnen. Man har visserligen sökt afhjelpa detta, men ännu har ej någon tillräckligt kraftig åtgärd i denna riktning blifvit vidtagen. Deremot kunde man väl hoppas, att då bildningsanstalter inrättades för qvinnan, skulle denna missriktning ej der få insmyga sig, helst när samtiden till en stor del har vaknat till insigt deraf. De lediga stunder, som derigenom uppkomma, skulle vara fullt tillräckliga för inhemtande af de kunskaper och färdigheter, som det husliga lifvet kräver.

Uti skolan, om den vore sådan den borde, skulle flickan dessutom lära sig att bättre tänka och derigenom, mera än nu är fallet, blifva iståndsatt, att, såsom Fredrika Bremer låter »ma chère mère» i »Grannarne» säga, »sköta sitt hushåll med hufvudet och ej med hälarne».

Din moder säger sig tro: »att qvinnan kan finna tillräcklig och lönande sysselsättning och medel till sjelfförsörjning, om hon blott vill uppsöka och begagna sig af dem som finnas, utan att eftersträfvat statens embeten».

Åck! detta är lätt att säga för den, som vid sitt frånfälle kan lemna hvart och ett af sina barn ett litet arf, hvilket, tillika med något eget arbete, väl bör kunna underhålla en ensam qvinna. Under sådana omständigheter må man gerna önska, att döttrarna sysselsätta sig med de yrken, som redan äro upplåtna åt oss; men helt annorlunda är förhållandet med en obemedlad familj. Der måste ju familjefadren med bäfvan tänka på den möjligheten, att hans käraste skola vid hans frånfälle lida lekamlig nöd, — ty man måste erkänna, att de yrken, till hvilka vi hafva tillträde, dels äro allt för få i förhållande till det stora antal af qvinnor, som behöfva sjelfva förskaffa sig sitt uppehälle, och dels kunna de endast gifva tillfälle till *sjelfförsörjning*. Huru trygg skulle han deremot ej känna sig, om hans hustru eller äldsta dotter egde insigter, som kunde berättiga henne till en inkomst, tillräcklig för familjens underhåll och de yngre syskonens uppfostran. Man anser vanligen att de högre lönade platserna borde vara männen förbehållna. Denna åsigt är efter min föreställning alldeles falsk. Vi kunna dagligen, om vi ej med flit tillsluta våra ögon, se exempel på huru väl det behöfves, att qvinnan eger förmåga, att underhålla, ej blott sig sjelf, utan äfven en eller flera andra. Huru mången åldrig moder, huru många yngre syskon äro ej i behof af dotterns eller systemens arbete!

Din moder säger sig vilja i det längsta betviffa, att detta mitt yttrande, att qvinnor skola erhålla inträde på embetsmannabanan samt till prest- och lärarekallen, kan vara allvarligt menadt. Hennes tvifvel äro här helt och hållet ogrundade. Mot det första af dessa yrken invänder din moder, att vid våra embetsverk finnas så många lön- och sysslolösa extraordinarier; men sådant är dock ej förhållandet vid alla

och jag tror ej att qvinnan skall finna något lockande uti Hrr Kongl. Sekreterares lif.

Hvad beträffar din moders tvifvel på qvinnans förmåga att upprätthålla disciplin vid elementarläroverken för gossar, vill jag endast besvara det med att hänvisa till en utmärkt lärares, rektor Staaffs yttrande vid läraremötet, hvilket yttrande af nästan alla de närvarande lärarne emottogs med bifallsropet: »jag instämmer».

Hvad den presterliga banan slutligen angår, så torde den visserligen längst komma att stå stängd för oss, men alltid kan det ej så förblifva. Religionens sanningar kunna likaväl meddelas af qvinnan, som af mannen. Vi hafva sjelfva uti vårt land sett ett exempel på en qvinna, jag menar Amélie v. Braun, som uti detta afseende var utrustad med gåfvor, hvilka blott sällan komma på en mans lott. Men låt vara att tiden ännu ej är mogen för att se qvinnan uppträda på predikstolen; de presterliga göromålen kunde alltför väl på många ställen, särdeles i städerna, fördelas så, att en stor del af den egentliga pastoralvården lemnades i qvinnans händer, och jag vågar påstå, att den skulle blifva af henne bättre skött, än som nu oftast är fallet. I denna fråga vill jag blott till slut anmärka, att jag hört en frisinnad Theologie Professor vid ett af våra universiteter säga: »att han för sin del icke kunde anse, att qvinnan borde absolut utestängas från predikoembetet».

Men för alla dessa yrken äro universitets-studier oundgängliga, och några sådana vill din moder ej tillåta qvinnan. Hvad namn bildningsanstalten må hafva, gör föga eller intet till saken, men efter mitt uppfattningssätt är det nödvändigt, att hvarje flicka, som vid 16 eller 17 års ålder afslutar sina skolstudier, så vida hon ej väljer något praktiskt yrke, fortsätter studierna på ett sätt, som kan passa för hennes anlag och deras utveckling. Här vill jag åter upprepa, hvad jag förut sagt, nemligen att ett mål och ett synligt mål för dessa studier är nödvändigt vid denna ålder. Hvaruti skulle väl detta mål lämpligare bestå, än uti en kompetensexamen för något visst yrke? Om den qvinna, som aflagt examen, jemngod med den, som berättigar till läraretjenst vid elementarläroverk, skulle dermed erhålla rättigheten att efter sitt namn sätta Ph. D. eller några andra bokstäfver, tror jag ej, att hon hvarken genom den förra eller senare af

dessa omständigheter skulle blifva olämplig att väl uppfostra och undervisa sina barn. Man anser visserligen, att en människa, som trängt djupt in i vetenskaperna, ej finner någon tillfredsställelse i triviala bestyr; och detta är rätt och sant, så vida det gäller de verkligen triviala. Men åtminstone har jag tyckt, att hushållsbestyr blifva långt mer intressanta, då jag alltid inser detta *hvarföre*, som jag så gerna vill se i allting. Matlagningen t. ex. får ett verkligt intresse genom insigten i »hvardagslivets kemi». »Det är människan ovärdigt att göra någonting maskinmessigt» brukade en af mina forna lärare säga. Att laga en rätt så eller så, emedan det står så i Kajsa Vargs kokbok, det är, jag medgifver det, en trivial sysselsättning; men att på ett lämpligt sätt bereda näringsmedlen för sig sjelf och sin omgifning, dervid alltid förstående de vetenskapliga grunderna för denna beredning, det blir något helt annat.

Hvad kvinnans lämplighet för läkarekallet angår, så äro vi derom fullkomligt ense. Din moder tror, att jag skall anse henne för inkonseqvent genom detta hennes medgifvande; men det är ej deri hennes inkonsequens ligger: den ligger tvärtom deruti, att hon, med sin riktiga utgångspunkt i uppfattningen af kvinnan i allmänhet, kommer till det resultatet, att hon förnekar henne att använda sina krafter på den bana, hon anser för sig bäst passande. Dock tror jag ej, det din moder har rätt, då hon antar att en läkarinna, i fall hon valt sig en make, »som saknade hennes höga bildning, derigenom skulle känna en tomhet». Jag förutsätter det den kvinna, som kommit så långt i vetande, att hon kan anses jemngod med en Medicine Dr., skall inse det mycket utom vetandet finnes, som är förtjent af aktning och kärlek. Och dessutom hafva medicinens idkare just ej gjort sig kända genom någon uteslutande intelligensdyrkan. Men det kan nu vara nog sagdt om dessa specialfrågor och om våra öfverensstämmande eller olikartade åsichter deri. För mig framställer sig allt klarare den sanningen, som en af din moders väninnor tagit till sitt valspråk: »*Laissez faire la justice, elle trouvera ce qui convient*». Jag uttolkar denna sats på det sättet, att för kvinnan bör öppnas tillträde till alla de förmåner, dem hennes menckliga natur med rätta fordrar, såsom hennes egen-dom, och sedan skall hon i hvarje särskildt fall finna, hvad som passar henne. Ty just uti denna grundsats, den nem-

ligen, att de individuella personliga anlagen få afgöra människans framtida verkningskrets och inga fördomar tillåtas hindra, hvad som vill fram på en eller annan väg, just häruti ligger möjligheten af samhällets höjande till en ännu okänd storhet och fullkomlighet. Man har sagt, att qvinnan behöfver arbete och arbetet behöfver qvinnan; hvarföre vill man då hindra qvinnan att arbeta i den riktning, som hon anser för sin natur mest lämplig. En predikant har yttrat, att »den enda möjligheten af samhällets räddning från de sjukdomar, som tära detsamma, låge deri, att qvinnans moraliska kraft finge genomtränga det offentliga lifvet». Jag ser understundom i andanóm huru mycket samhället skall blifva höjdt genom qvinnan; den råhet och den egoism, som vanligen medfölja mannen, då han lemnas åt sig sjelf, skall då helt och hållet försvinna, och förhållandet mellan man och qvinna, så i det stora hela som i det lilla, blifva hvad Skaparen ämnat, nemligen att »qvinnan blir mannen en *hjelp*». Men ännu äro vi långt ifrån detta mål. Jag skall aldrig i lifvet få se mitt ideal förverkligadt. Men det skall en gång förr eller senare ske. Mina krafter äro svaga och jag förstår ej mycket uträtta, men jag vill »förgäta det tillrygga är och sträcka mig till det frammantill är, *jagande efter målet*». Om vi icke segra kunna vi stupa!

Här har du, min kära Agnes, ett flygtigt utkast af mina åsikter. Du har säkert hört dem förr. Jag vågar ej smiekra mig med hoppet, att du skall blifva omvänd till att omfatta dem. Din Moder utöfvar naturligen ett större inflytande på dig, och du torde träda i hennes fotspår. Men jag önskade så mycket, att både hon och du kunden inse, att mina åsikter dock ytterst blifva följderna af edra grundidéer. Dessa åsikter skola en gång förr eller senare bana sig väg till allmänt erkännande, och sjelfva arbeten I för detta mål, ehuru I icke insen det, ty denna fråga kan aldrig annat än för en kort tid stanna på den punkt I önsken. Och nu ett hjertligt farväl. Vi förblifva i alla fall goda vänner, ehuru några meningsskiljaktigheter kvarstå oss emellan.

Din väninna
Henriette P.

XXXVIII. TRÄDGÅRDS-STUDIER*).

II.

(Handbok i Svensk Pomologi af Olof Eneroth. II. Svensk Pomona, eller beskrifning öfver ädlare, i Sverige på fritt land odlade trädfrukter och fruktträd. 4 häften, med tillsammans 321 träsnitt och 29 färgtryckta afbildningar. Stockholm 1865-66.)

Några år hafva förgått, och en vacker Septemberdag 1866 återfinna vi »den gamle trädgårdsmästaren», och hans grannfru vid arbetsbordet i den trefliga trädgårdssalen, der vi sist lemnade dem. Den förra sitter fördjupad i en packe skriftliga anteckningar, bland hvilka pennritningar och färglagda afbildningar af frukter framskymta i mängd. Den senare sysslar, såsom vanligt, flitigt med nålen, medan hon dock uppmärksamt lyssnar till hvad läraren har att förtälja och ofta låter en blick, åtföljd af ett friskt småleende, halka öfver från hennes arbete till hans, i det hon bifogar en fråga eller en träffande anmärkning, eller ock framkastar en halft spörjande invändning mot lärarens satser. Af detta lifliga utbyte af tankar framgår tydligt att den lilla frun fått sin bön uppfyllt: att hon blifvit vänligt tagen vid handen, tåligt lärd och varligt förd framåt i kulturverldens ditills för henne så fremmande områden. Den första inledande kursen i trädfrukternas kännedom synes, att döma af de i olika bundtar ordnade anteckningar och afbildningar, som ligga uppstaplade på arbetsbordet, hafva efterträds af ett genomfördt studium af de ädlaste i Sverige odlade fruktslag, grundadt på lärarens noggranna beskrifningar och anvisningar — frukten af hans tioåriga outröttliga forskningar. När det låtit sig göra, hade »den gamle trädgårdsmästaren» illustrerat sina lektioner med lefvande bilder, uppsökta ute i den omgifvande trädgården eller hemtade från grannarnes; men oftast fick man vädja till de talrika pennritningar och omsorgsfullt färglagda afbildningar, med hvilka han smyckat sina anteckningar.

För det närvarande synes man hafva lemnat detaljerna åsido, för att ordna de talrika anteckningarne och på samma gång taga en allmän öfversigt af deras innehåll. Det rikhaltiga kapitlet om äplena med de praktfulla afbildningarne af Hampus-, Ribston-, Åkeröppet m. fl. är redan genomgånet.

*) Se 7:de årgången Sid. 185 af denna Tidskrift.

Dernäst i ordningen kommo päronen, med afbildningar af Gotlandspäronet, Fullerö-päronet, hvars historia spåras ända tillbaka till den grefflige fruktodlaren på 1700-talet, Gråpäronet, också af gammal adel, såsom Riksrådet Bondes trädgårdsanteckningar utvisa, och en otalig mängd andra.

Sedan afdelningarne för äpplen och päron sålunda blifvit öfversedda, började man genomgå och ordna de talrika körsbär- och plommonklasserna; den förra i sina tillbörligen illustrerade grupper af Bigarreaux, Hjertkörsbär, Klarbär, Moreller och Brunkörsbär, den senare smyckad med de herrligaste afbildningar af Hackmans, Jeffersons, Lawrence, Favorite, m. fl. andra, alla med förvillande trohet återgifna.

Och härmed hade man genomgått de fyra stora hufvudafdelningarne af »den gamle trädgårdsmästarens» pomologiska anteckningar och beskrifningar, af hvilka hvar och en var rikhaltig nog att utgöra en volym för sig.

I detta ögonblick inträdde en tjenare och nedsatte framför sin matmor ett par korgar, klädda med friska löf och fyllda af de skönaste frukter.

»Ah! det är från vår grannes trädgård!» utropade den lilla frun med frågande blick. »Hur herrligt!» fortfor hon, sedan en stum nickning bejakat hennes fråga, och tog derefter varligt upp korgarnes innehåll och lade det på en bricka framför sig. Än var det några finspräckliga Säfstaholmsäpplen, ett par svagt rodnande Klaräpplen och några Skarlakanspärmåner, än åter några päron af ypperligt slag, hvaribland Wennströmspäronets äggrunda form och varma färgton vackert omvexlade med de långsträckta konturerna och den dunklare färgskiftningen af en Louise Bonne d'Avranche, eller det grannt purpurstrimmade Windsorpäronet m. fl. Dertill kommo några olika arter af svällande plommon, ännu helt imiga, och till slut bragtes äfven i dagen några drag af hvad läraren plägade kalla »drifhuslyxen», i form af några finduniga persikor och ett par rika drufklasar.

Med lifliga rörelser och smått språkande för sig sjelf, fortfor den lilla frun att ordna sina frukter, i det hon då och då gjorde jemförelser mellan de lefvande exemplaren och de på planschens afbildade, förtjust då hon igenfunnit de rätta namnen. Under allt detta satt hennes granne tyst och skenbart fördjupad i sina luntor. Dock förrådde vexelspelet i hans gamla anlete, att icke ett ord, knappast en blick eller

en åtbörd af lärjungen undgick hans uppmärksamhet; och när den senare slutligen, med en rörelse mot det vackra fruktstycke, som ordnat sig under hennes hand, riktade mot honom en skämtande förebräelse för det han, tvärtemot sina grundsatser, glömde verkligheten för teorierna, naturen för vetenskapen, fann hon till sin öfverraskning hans ögon ofrånvänt riktade på henne sjelf och hennes arbete.

»Ja! icke sannt! det är vackert, mitt fruktstycke,» fortfor hon och vände brickan, för att visa sitt arbete från alla sidor.

»Vackert i sanning!» svarade pomologen, sköt sina papper åt sidan och fortfor med drömmande blick: »Hur sällan får man dock se något sådant! Icke ens i fråga om *skönheten* vill man tillerkänna frukterna någon högre plats. Man tycker väl om att se fruktstycken på våra konstutställningar, men att sjelf ordna sig ett lefvande sådant från egen trädgård, det faller ingen in. Och nyttan — sjelfva nyttan,» fortfor han, halft förbittrad, »anses ju så ringa, att man icke finner det löna mödan att göra den till föremål för något slags beräkning. Man har hållit till godo med ett sådant der äple — man träffar händelsevis på ett sådant der smältande päron och kan icke nog prisa det, men — hvad sorten hette? — ja, det var detsamma, det visste ingen. — — Längre har man icke hunnit hos oss!» tillade den gamle med en missmodig suck.

Den lilla frun log uppmuntrande, påminde om det gamla ordspråket, »alla barn i början!» och framställde skämtande sig sjelf såsom ett lifs lefvande bevis på huru den i vetenskapen okunniga, från naturlifvet bortkomna, om odlingsarbetets betydelse mest ovetande varelse kan, ledd vid handen af en insigtsfull, varmhjertad lärare, på kort tid lära känna, förstå och älska allt detta, som förut varit henne okänt och därför likgiltigt.

»Icke såsom skulle ni redan hafva fört mig fram till målet,» tillade hon. »Långt derifrån! Vål har jag med ledning af era förträffliga beskrifningar och afbildningar blifvit helt hemmastadd inom fruktgårdens praktiska område och sökt att, såsom ni en gång antydde, moderligt vårda mig om odlingens missbildade och vanskötta barn. Vål har jag äfven med hjälp af den första inledande undervisningen sökt komma odlingsarbetets inre betydelse allt mera på spå-

ren, på samma gång jag bjudit till att fullfölja de hänvisningar ni gifvit mig på det vetenskapliga området. Men tråden, som skulle sammanlänka dessa skiljda områden och förena de spridda delarne till ett fullgjutet, afrundadt helt — den har jag ännu icke funnit, om jag än stundom på afstånd tyckt mig skymta den. Med ett ord, jag är icke fullärd och jag har en dunkel känsla af att ni i dag, just i dag, bör tillägga det, som fattas i våra gemensamma trädgårdsstudier.»

»Se!» fortfor hon och visade med ett strålände och dock halft vemodigt leende utåt det vackra trädgårdslandskapet. »Höstsolens har ännu icke förlorat sin lifgifvande glöd, träden stå der ännu i sin fulla prakt, och gömma, ehuru skattade af odlaren, bland sitt dunkla löfverk ännu en och annan guldskimrande eller rodnande frukt. Just nu är ögonblicket inne för den efterskörd, som ofta ger odlaren den första, rätt fulländade frukten, af hvilken han får en slutlig förklaring öfver hvad som hittills varit honom oklart eller blott till hälften genomskådadt, rörande artens inre natur, dess upphof och historia, dess plats i kedjan af den tallösa syskonringen och dess betydelse för närvarande och kommande tidens odling. Se,» tillade hon och såg upp med en vacker blick, ej olik höstsolens derute, »en sådan förklarande, fulländande efterskörd af våra trädgårdsstudier är det, jag väntar af er i dag.»

»Välän! hvarför icke?» utbrast läraren, som lyssnat med stilla glädje. »Och skulle ni ock af denna efterskörd,» fortfor han, »ej få allt det ni väntar och önskar, ingen fullkomligt felfri, ingen fullt mogen eller i alla afseenden fulländad frukt, så kom ihåg hvilken otacksam jordmån den svenska Pomona haft att arbeta uti, hvilken lång, sollös barvinter hon genomsträfvat, hvilken nyckfull vår, framlockande knopparne blott för att låta dem skonslöst åter förfrysas, hvilken kort och ombytlig, blott på enstaka punkter rätt lifgifvande sommar, hvilken — — dock!» tillade han, afbrytande sin egen tankegång, »allt det der känner ni nästan så väl som jag sjelf, och skall derfor ej vänta mera af vår unga gudinna än hon kan gifva.»

Ett ögonblicks tystnad uppstod, hvarunder den flitiga husmodren återtog sin sömnad och hennes granne, med hufvudet lutadt mot handen, syntes söka en lämplig utgångspunkt för sina meddelanden.

»Vår tids uppgift i fråga om vetenskap,» började han derpå, »synes vara temligen klar*). Det gäller att gå hvarje sak på lifvet, att *undersöka*, att med egna ögon och egen forskning se, pröfva och erfara, att tänka *sjelf* och icke komma fram med annat än som kan bevisas med »fakta». Schematisering, konstruerande mötes med misstro. Man vill endast arbete, icke ord, icke fraser, icke blott hypoteser; man vill *sak*, och man har kommit till den öfvertygelsen, att den väg, hvarpå man *i sak* kan verka, är det ödmjuka *arbetets*, föremålet må vara naturen eller historien.»

»Jag tror mig förstå er,» inföll här lärjungen, som lyssnat med något af det gamla spejande uttrycket i sitt anlete. »Men,» tillade hon, »detta är väl blott den ena sidan af vår tids karakter i fråga om vetenskap. Den andra — —»

»Ni menar den, som rör vetenskapens tillämpning,» inföll den gamle och tillade i förbigående en skämtsam anmärkning om kvinnans benägenhet att från teorierna smygga sig ut i det praktiska lifvet, att ur det abstrakta framlocka det konkreta, ur principen dess tillämpning, ur tanken handlingen. Hans åhörarinna invände, att kvinnan måste ega denna benägenhet gemensamt med vår tid i allmänhet, af hvilken förutsättning hon åter var färdig att draga den djerfva slutsatsen, att kvinnans växande andel i de olika arterna af mensklig verksamhet, i sin lilla mån torde hafva bidragit att gifva det 19:de århundradet dess företrädesvis på handling riktade karakter. Snart var man dock åter tillbaka på det egentliga ämnet för samtalet och den gamle fortfor:

»Man vill numera,» sade han, »*icke blott* sanningen för sanningens skull, *konsten* för konstens skull.» — Den flitiga handen stannade och en frågande blick flög från sömnen upp emot talarens anlete.

»Man vill allt det der äfven för människans skull — för alla människors skull.» Återigen vidgades och klarnade lyssnerskans ögon såsom för att inrymma växande utsigter. »Man vill icke längre veta af någon gradering af ljuset för olika människoklasser,» fortfor talaren. »Vetenskapen, konsten — deras ljus skall vara lika allmänt tillgängligt, som solljuset. Man vill icke längre veta af *en* vetenskap för snilena och *en annan* för den stora massan.»

*) Se företalet till Handbok i Svensk Pomologi, häftet IV, der läsaren återfinner större delen af »den gamle trädgårdsmästarens» meddelanden.

»Med ett ord,» inföll den andra, »vetenskapens värld har demokratiserats.»

»Just så,» återtog talaren. »Men detta att vetenskapen skall vara till äfven för människan och hennes jordiska lif, har man med andra ord äfven kallat vetenskapens *nyttighet* — ett ord, som väckt en viss förargelse här och der.»

De sista orden, uttalade med en spetsig betoning och åtföljda af en halft forskande, halft spefull sidoblick, voro nära att åter uppkalla den gamla striden mellan de båda grannarne om realismen och idealismen. Men hur det var, återfann man å ingendera sidan sina gamla, kraftiga argumenter; gemensamma studier hade kommit de båda grannarne att omärkligt närma sig hvarann äfven i denna fråga; man hade fått klart för sig att ytterligheterna endast tjena att underhålla den gamla splittringen, så i grundsatser som i arbete; att idealismen och realismen, isolerade från hvarandra, båda förfela sitt mål; att allt arbete, hvad helst det än må gälla, må först och främst alltid vara ett sedligt, ett religiöst, med ett ord, man hade återkommit till och stannat i hörsam lydnad vid det gamla budet: »hvad Gud förenat skall människan icke åtskilja».

Häntydande på dessa gemensamma grundsatser och tillämpande dem efter sitt egendomliga manér på de ämnen, kring hvilka samtalet rörde sig, utbrast »den gamle trädgårdsmästaren»:

»Nog med schematiserande, systematiserande — för en tid åtminstone. Det är växtlifvet vi vilja lära känna, växtens lif i förhållande till de öfriga uppenbarelserna af lifvet, till de ämnen och krafter, af hvilka den beror, samt till människans lif först och sist. Mera arbete således *med egna ögon* in i växtlifvets verkstad; å andra sidan mera arbete *i och för utredande af odlingens inflytande på naturen*, samt, i sammanhang dermed, *mera arbete för växtkunskapens tillgodogörande inom det verkliga lifvet.*»

Efter denna framställning af samtidens dubbla uppgift i fråga om växtvärlden, samt studiet och eröfringen deraf, gaf talaren en hastig öfversigt af hvad som i detta afseende göres och icke göres i Sverige, hvarifrån en af den lilla grannfruns vanliga spörjande inkast ledde honom in på några betraktelser öfver de odlade växterna och deras kraf på samtidens vetenskapliga och ekonomiska arbete.

»Är förnuftet ensamt döpt? äro passionerna hedningar?» frågade han med Young och fortfor derpå: »Äro de vilda växterna ensamt värda att af vetenskapen omhuldade, döpas, o. s. v? böra de odlade lemnas vind för våg åt godtycklighetens spel? hafva de ingen rätt att bli föremål för vetenskapen? — — Jo, det är så» fortfor den gamle efter några ögonblicks tystnad. »All vetenskaps första och sista frågor: *hvad, hvarföre, hvadan, hvarthän* . . . dessa frågor göra sig nu alltmer gällande äfven inom *kulturväxternas* värld. Menniskan blyges icke längre för sitt eget verk . . . Hon vill ej längre vara »naturens herre», såsom det heter, »naturens öga», »dess själfmedvetande», med mindre hon får underlägga sig och ansvara *för allt*, som blifvit henne gifvet att bruka, med mindre hon får genomtränga *hela kulturverlden* med sitt vetande. — — Hon vill med ett ord lära känna sitt eget verk, sådant det hittills för henne själf temligen omärkligt och omedvetet fortgått, och derefter ställa sin verksamhet.»

Återigen hvilade husmodrens arbete och den spanande blicken följde ofrånvänt läraren, likasom för att uppfånga hvarje nytt penseldrag i den tafla han målade. När han tystnade togo frågorna, som hopat sig på hennes läppar småningom form och uttryck och ledde så till nya meddelanden, nya förklarande antydningar. Man kom sålunda till den öfvertygelsen, att en på vetenskapliga grunder bedrifven odling icke kunnat komma särdeles långt, i ett land såsom vårt, der växtvetenskapen inskränkt sig till utredning af växternas namn och detta blott de *vildas*; att under sådana förhållanden ett svalg måste uppstå mellan den på sina höjder isolerade vetenskapen och den i dalarnes fåror lika isolerade odlingen; att detta svalg måste fyllas och att detta kan ske endast på ett sätt — *genom inrättande af botaniska trädgårdar för kulturväxter*, der vetenskapsmannen och odlaren kunna mötas i inbördes förstånd, till gemensamt arbete. Läraren gaf derefter en öfversigt af hvad som i denna riktning gjorts, dels af staten, dels af enskilda förenade krafter, i andra länder såsom Frankrike, Tyskland, England, Ryssland, och till och med i vårt broderland Norge, der en del af universitetets botaniska trädgård blifvit upplåten för kulturväxter. Då blicken från denna utflygt återvände till fosterlandet, upptäckte man till sin sorg endast några spridda försök, några enstaka bemödanden utan samband, utan samverkan och därför utan resultat, om

ej det, som innebäres i det småningom vaknande medvetande derom, att tiden är inne äfven för oss att bringa odlingsarbetet under vetenskapens vård och hägn.

»Den allmänna odlingen, ni vet det sjelf,» fortfor den gamle, »har hittills hos oss icke varit föremål för den *allvarliga* uppfattning, som ensam kunnat gifva den *karakter*. Det har varit en lek med blommor — en och annan dröm om parker och lustvandringar — ett och annat uppslag till odling af *valda* ädlare fruktvarieteter, *men det har aldrig blifvit något helt af allt detta!*... Sverges natur förråder derfor ännu i hög grad nyodlingens barbari, med prickar, fläckar af högre odling, skimrande aningar om ljusare kommande dagar. Disharmonien i naturens och kulturens stora färg- och formspel är kanske större här än i något annat kulturland af samma ålder. Tänk blott på våra bygders allmänna karakter, med kyrkorna och skolhusen på deras kala höjder, byarne med deras vantrefliga omgifningar och den ensliga backstugan på skoglös hed, utan ett fruktträd till uttryck af allmän bildning — hvilka disharmonier öfverallt!»

En skugga drog öfver den lilla grannfruns friska anlete, då hon måste medgifva riktigheten af dessa anmärkningar. På samma gång hänvisade hon dock till de tecken, som båda gryningen af en bättre tid.

»Eller hvad tror ni?» sade hon, »skola ej arbeten, sådana som de vid Baldersnäs, vid Degeberg, och vid vissa herregods i våra bördigaste provinser; — eller arbeten, sådana som dessa (här lade hon sin fina hand på de stora packorna pomologiska anteckningar) eller dessa (här räckte hon honom från bokhyllan några häften studier i trädgårdsodling och naturförsköningskonst och ett par trädgårdsböcker för allmogen af olika författare) eller till och med arbeten sådana som dessa,» fortfor hon (hänvisande på de vackert inbundna verken öfver Skånes och Sörmlands Herrgårdar), »för att icke tala om den dagligen växande landbrukslitteraturen — tyder ej allt detta på en ljusnande framtid, äfven inom den svenska kulturverlden?»

Några ord voro tillräckliga, för att röja att »den gamle trädgårdsmästaren», i trots af ögonblickets missmod, skulle blifva den siste att uppgifva hoppet om en sådan framtid.

»Erkännas måste dock,» tillade han, ej utan en viss bitterhet i tonen, »att så länge tusentals tunnland af Sveriges

bästa jord användas till odling af växtvarer, *hvilka man icke ens känner rätt till namnet*, än mindre till egenskaper, varuvärde och mera sådant, så har man dock i verkligheten föga fast grund för sina förhoppningar.

»En fruktträdgård i Sverige,» återtog han efter en stunds vemodig tystnad, »har sällan något för blicken inbjudande. Höljd af blom om våren och tyngd af frukt om hösten talar den väl under några dagar och veckor om en välsignelse, som stämmer sinnet till tacksamhet; men hela året föröfrigt stå de vanskapliga, löfhöljda träden der, likt spöken, år ut och år in, utan att ingifva någon annan känsla än fördragssamhet. Man förlåter deras fulhet för deras nyttighets skuld, och dock äro de, såsom jag nyss sade, nästan lika misskända i afseende på nytta som skönhet.

»Och likväl,» fortfor talaren med veknande stämning, »finns väl en fullkomligare sammangjutning af det nyttiga och sköna än hos den svällande frukten? Finns det väl något i den yttre världen, som på ett älskligare sätt erinrar om människans verksamhet och välde i naturen? Ännu vid lägsta koja, hvarifrån eljest allt hvad kultur och dertill hörande skönhet och välsignelse synes ha flyktat — ännu der kan fruktträdet, vår och höst åtminstone, vittna derom. Det är såsom den högre odlingens första och sista uppenbarelse vid gränsen till vildmarken, vare sig den naturliga eller proletarietets.

»Och dessa hundratals fruktträd, som med någon bättre vård skulle kunna gifva de herrligaste skördar — denna växtverld skulle icke löna vår omtanke, icke förtjena den vetenskapliga utredning, hvarigenom dess viktigare former blefve bättre och allmännare kända, älskade och värdade?»

Här kastade den gamle, som talat sig helt varm i striden mot en osynlig fiende, en utmanande blick på sin åhörarinna.

»Jo, visserligen,» svarade denna med ett godt smålöje, i det hon tog ett blad ur de pomologiska anteckningarna och läste: 'Ett folk utan ädlare frukter, utan behof deraf, utan kännedom derom, är ett rätt folk,' så lyder ju den gamle trädgårdsmästarens lära. 'Ett sådant folk,' fortfor hon i samma ton, 'hade ju ännu ej fått ögat öppet för skönheten hos det nyttiga i en af dess täckaste former, det kunde ju då icke anses ha vaknat till fullt skönhetsmedvetande, hur utveckladt

dess skönhetssinne än må vara i fråga om litteratur, konst, lyx och mera dylikt? Är det icke så?»

»Utan tvifvel,» inföll den andre. »Ack, tro mig! först då, när *hela det yttre lifvet* genom odlingen erhållit en prägel, som vittnar om att människan i både vetenskap och konst blifvit herre öfver de allmännaste föremålen inom den odlade världen — först då kan man våga tala om ett, af allmän bildning fullkomligt genomträngdt folk.»

»Ni menar då,» inföll halft frågande lärjungen, »att verkligt bildadt folk icke nöjer sig med mindre det får ombilda hela sin yttre omgivning till ett troget uttryck af dess inre bildning.»

»Rätt så!» utropade den gamle och fortsatte derpå med ny ifver sina betraktelser öfver förhållandet mellan vetenskapen å ena sidan och odlingen å den andra. Man kom öfverens, att de odlade, såväl som de vilda växterna, äro värda vetenskapens forskande uppmärksamhet, att forskaren bör finna ett intresse mer i dessa barn af äktenskapet mellan naturen och kulturen, ja, att vetenskapen skulle af kulturväxternas studium erhålla nytt ljus i de viktigaste frågor, särskildt rörande det ännu så föga utredda slägt-, art- och varietetsbegreppet.

»Vetenskapen måste gå i spetsen, eller icke vara till!» utbrast den gamle med stigande värme, »hon måste, om hon fortfarande vill vara det sannas tjänare, sträcka sig till *alla* områden af menskligt vetande och odling.»

»Kortligen,» tillade han, »den *rena* vetenskapen måste *göra rent* äfven i odlingens kaotiska värld, och kasta sitt ljus äfven öfver dess mörker.»

Läraren gaf derpå en kort öfversigt af forna tiders arbetssätt inom växt-kunskapen, jemfördt med senare tiders, och fullföljde sedan med den blandning af tänkarens djupsinne och barnets naivetet som var honom egen, sina betraktelser öfver odlingens och vetenskapens samfälda uppgifter. Han påminde om huru nära kulturens område måste ligga människans hjerta, huru dessa växtformer, som hafva odlaren att tacka för sin tillvaro, måste vara honom kära, såsom ett uttryck af hans egen skaparekraft.

»Deras skönhet,» fortfor han, »deras mildhet, deras vällykt, sjelfva deras *nyttighet* kunna icke berättiga deras utestängande från den menskliga vetenskapens ljus. Dessa e-

genskaper göra dem fastmer likasom närmare beslägtade med oss, mera mänskliga. Det är som hade en del af odlarens själ flyttat in i dem, som vore deras stegrade skönhet en verkan af hans skönhetssinnes inflytande på växtverlden, som vore deras nyttighet ett uttryck af deras instinktmässiga lust att lämpa sig efter odlarens önskingar och behof. Sådana tankar kunna åtminstone lätt falla en in,» tillade han, »då man ser huru i den högre växtodlingens gårdar årligen nya varieteter medvetet, afsigtligt, beräknadt, af odlaren framkallas, frambesvärjas, man skulle kunna säga framälskas.»

»Hur vackert, hur sannt!» hviskade lyssnerskan vid hans sida. — »Hur ofta ha ej underbara aningar af detta slag genomfarit äfven min själ, ehuru jag ej haft ord att kläda dem i. Och dock!» — — — — —

»Och dock?» upprepade läraren frågande.

»Har jag ingenting att svara, när man emot sådana åsigter invänder att kulturen dock endast är en natur i andra hand — i många fall en onatur; att vetenskapen har nog att skaffa med vår Herres verk, att människans fusk må lemnas åt sitt värde m. m.»

»Sannt!» inföll läraren, »men blott till en del. Huru mycket missfoster-elände får icke gälla för att vara förädlade saker i trädgårdsväg, såsom på många andra håll — människoförädlingen icke undantagen,» tillade han med en satirisk brytning i rösten. En liten jämförelse följde mellan »den sublimeradt öfverförfinade salongsdamen» å ena sidan, »med sin oerhörda tomhet, infattad i industriens mest förfinade produkter» och dessa prunkande trädgårdsrosor, som blifvit »fyllda», men på bekostnad af vällukt, af naturlig form, af härdighet, af förnåga att fortplanta ett släkte. Men,» menade den gamle, »lika litet som det faller någon in att ur det mänskliga samhället utesluta fostren af en missriktad bildning eller bannlysa dem från området af den vetenskap, som sträfvar att lära människan känna sin egen natur, sina bildningslagar m. m., lika litet borde väl de förbildade eller öfverodlade växterna anses ovärdiga att belysas af vetenskapen, och upptagas i växtsamhället.» Den frågan väcktes till och med, om ej dessa onaturliga kulturformer vore just en följd af vetenskapens förnäma förakt för odlingen, och de ömsesidiga missriktningar, som deraf uppstått antyddes.

Och detta uttryck »vår Herres verk och vårt mänskliga

fusk,» fortfor den gamle trädgårdsmästaren, fnysande med en viss otålighet, »likasom vore icke äfven vårt fusk vår Herres verk!»

Orden hade knappast hunnit öfver talarens läppar, förr än en liten fin hand hejdande lades på hans arm, ett par mörka ögon sågo upp emot hans, med en halft skygg, halft ogillande blick, och ett par bäfvande läppar sporde: »hvad menar ni?»

»Jag menar,» fortfor talaren dröjande — »ingenting hälften så farligt som ni synes frukta. Hör mig och vi skola förstå hvarandra äfven i den punkten.»

Lärjungen lyssnade ofrånvänt och den gamle fortfor: »Jag kan icke antaga det Gudsbegrepp, och ni kan det icke heller, som gör Gud till en urmakare, den der, sedan Han väl satt verket i gång och gjort oss alla till fria arbetare i detsamma, håller sin mäktiga hand öfver oss och låter oss fuska huru mycket och huru galet vi behaga. Vi, ni och jag, antaga ej denna lära, emedan den förutsätter en Gud, som kunde i god ro fördraga, att vi menniskor fuska bort Hans verk — möjligen för att sedan sjelf få det nöjet att göra om alltihop.» Återigen en mörknande, orolig blick ur de spanande ögonen. »Vi antaga tvärtom,» fortfor läraren och gaf ett halft pröfvande, halft trotsigt ögankast tillbaka, i det han fattade den lilla handen i sina båda, »vi antaga, att *allt* som gjorts och göres, nu och i all evighet, är, för att fortfarande använda det der bildliga uttrycket, denne vår Herres verk — *vårt menskliga fusk inberäknadt.*»

I ett ögonblick förvandlades det lyssnande uttrycket i lärjungens anlete till ett af sorgsen ovilja, en harmful gnista tändes i ögat, och handen, som hastigt dragits tillbaka, lades efter en afvärjande rörelse mot talaren, skymmande öfver panna och ögon.

»Vi, ni och jag,» fortfor läraren orubbligt, »anse nemligen äfven odlingens verk vara Vår Herres verk i och genom oss menniskor.»

Ett svagt utrop af glädje och lärjungens hand låg åter i lärarens, och ur hennes öga strålade på nytt den klarande, vidgade blicken.

»Och härmed,» fortsatte läraren, i det ett fridsamt leende lekte kring hans läppar, »ha vi funnit svaret på frågan, hvad vetenskapen har att göra med odlingens fuskverk. Har jag

äfven i någon mån kunnat besvara edra spörsmål, rörande sambandet mellan naturens, vetenskapens och odlingens område, och sålunda lyckats sammanknyta våra pomologiska detaljstudier till ett helt, vore det mig kärt, om vi ock måste erkänna, att hela vårt arbete är endast *försöket till en början* i rätt riktning.»

Samtalet återgick härpå till utsigterna för odlingens framtid i Sverige, hvilken, i trots af all berättigad klagan, dock erkändes hafva under det sista halfseket gått framåt, både på djupet och bredden, på ett sätt, som vittnar om vårt folks ännu ungdomliga krafter.

»Väl må denna odling ännu hafva mycket att bestå,» tillade läraren, »innan den i trädgården mera allmänt förmår knyta den blom, som måste föregå en säkrare fruktsättning. Och det vissa är,» tillade han med en betecknande blick på lärjungen, »att en sådan allmännare blomnings- och skördetid för våra bygder måste vara resultatet, icke af ett och annat, på spridda punkter upplågande intresse hos blott *den ena hälften* af nationen, men af hela folkets gemensamma sträfvan. Ni vet förut hvad jag tänker i detta afseende, men låt mig ännu en gång påminna er derom: *qvinnan har lika mycket och mer än mannen att göra för den svenska fruktodlingens och fruktkännedomens befrämjande.* Förr än qvinnan visar sig villig och skicklig, att äfven i detta afseende vara mannen till en hjälp med sina insigter och sin verksamhet, och framför allt med sitt lifgifvande intresse, förr skall lika litet på detta, som på något annat område, någonting helt och dugligt, något af djupare allmän betydelse kunna uträttas.»

Lärjungen såg upp med en blick så klar, att det var tydligt att den kom omedelbart från det der inre ögat, på hvars uppvaknande ur sekelslång sömn den gamle trädgårdsmästaren så troget väntat. Han log stilla och fortfor, liksom till svar på hvad han läst i hennes blick:

»Ja, i sanning! Många äro de tecken, som tyda på, att blomningens och fruktsättningens tider skola gry öfver hela den odlingsbara delen af vårt land, med ett om fortgående inre förädling vittnande färg- och formspel i hvarje dess landskapsstycke, med blomster och svällande frukter kring äfven den minsta stuga. Hoppet att då befinnas i någon, om än aldrig så ringa mån, hafva bidragit till ett allmännare in-

bördes förstånd, i fråga om fruktkännedomen, jemte det glada trots, som drifver oss att röja vildmark och att följa naturens kulturlek i spåren — se der, hvad som uppehåller odlingens ödmjuka förkämpar under rastlösa årslånga forskningar, forskningar, hvilkas resultat ligga samlade inom några få volymer, sådana som dessa.»

I det talaren lade handen på den nyss ordnade packan med anteckningar, ljöd plötsligt ett klangrikt essdurs ackord från pianot bakom honom. Han lyssnade: ännu ett, några sökande tongångar, några enkla preludier — och en klar, men dämpad stämma sjöng:

»Odlaren strör i mörka mullen

Fröets sådd för kommande skörd.

Deröfver vandra höstens skaror,

Deröfver bäddas vintrens snö.

Han gör som jag — begrafver sitt hopp,

Han tror som jag på sol och vår.»

Det låg en djup mening i den enkla visan, till formen så tung, entonig och taktlös, men innerst gömmande en skatt af spirande lif, som redan i den sista strofen syntes vilja bräcka sitt skal och bryta ut i blom.

Den gamle lyssnade begärligt ännu sedan den sista tonen förklingat. Sångerskan log och böjde sin blida gestalt emot honom, omfladdrad af höstsolens gyllene strålspele. Några bäfvande slutackorder följde: ett djuptonadt tack! — en solvarm blick — ett trofast handslag och trädgårds-studierna voro slut.

Äfven vi sluta, önskande att dessa studier också i läsarens sinne måtte hafva nedlagt ett frö för kommande skörd.

Esselde.

XXXIX. MINNEN FRÅN KONSTEXPOSITIONEN 1866 *).

1.

En kanariefogel och ett par sparfvar.

(Dahl.)

Här ett ögonblick vi stanne —
 Ser du en kanarie-hanne,
 Väl uppfostrad, tam och mätt,
 Valförsedd på alla sätt,
 Tittar varsamt genom rutan.
 — Frihet kan han vara utan —
 Han har mat och bildning fått,
 Och han har det ganska godt.
 Helt förnämt han tycks mig blicka
 På de sparfvar små, som picka
 Utanför i kalla snön,
 Gladt på mossan, frisk och grön.
 »Ser du gyllne fogeln, svara,
 Hur kan han så vacker vara?»
 Tycks den lille sparfven då
 Qvittra till sin broder grå.
 »Stilla, hör du honom sjunga!
 Hur han drillar med sin tunga!
 Han är skald, han är artist,
 Han är Phoenix, tror jag visst!»
 Brodern svarar: »Icke svensk,
 Ej det minsta fosterländsk,
 Skulle dö i friska skogen,
 Kan ej ta ett korn från logen;
 Jag är simpelt klädd, men fri,
 Kom, min vän — nu flyga vil!»

2.

Landskap.

(Eckersberg.)

Ja, det är ett »yndigt land»,
 Grönskande vid stilla bölja.

*) Insändt.

Om jag finge båten följa,
Som nu skjuter ut från strand!

Öfver himlen, varm och blå,
Ljusa, lätta skyar segla;
Rika bokar gladt sig spegla
Och en liten björk också.

Tänk hur skönt vid mossig sten
Att hos rosenbusken sitta,
Medan mellan löfven titta
Solens blickar, en och en.

Lilla, ljufva sommarverld,
Om jag egde dig, hur föga
Brydde mig de da'r, som snöga
Moln och dimmor, bråk och flärd!

Gerna till dess sol går ned,
Dig, natur, jag vill besjunga.
Båten tycks mig börja gunga,
Vänta! Låt mig vara med!

3.

Valkyrian.

(Arbo.)

O, se! hon brusar fram på stormens vingar,
Likt norrskensflammor hennes ögon brinna,
Den svarta hästen stridens fält skall hinna,
Snart segrens bud från hennes läppar klingar.

En häpen verld ur dvalan upp hon tvingar,
De nya krafternas förkunnarinna,
Hvar veklig bäfvan skall du öfvervinna
Och framtidslöften segerglad du bringar.

Ja, för dem fram, de unga krigarskaror,
Som kämpa för allt skönt, du väg dem banar,
Den syn i norden månget hjerta gläder.

Väl må de modigt möta strid och faror,
 Då en Valkyria som du dem manar,
 Med ädel bragd att gälda stora fäder!

T. K.

XL. FRANCES POWER COBBE.

Biografisk skizz.

Det är oss ett nöje att, med ledning af några uppgifter från en vän till den engelska författarinna, hvars skildring af Italiens qvinnor vi i början af häftet meddelat, ha kommit i tillfälle att gifva läsaren, om ock blott en aflägsen skymt af denna rikt begäfvade och verksamma qvinnas lif. Vi tillägga derjemte ur ett nummer af Westminster Review för förlidet år, en karakteristik af miss *Cobbes* författareskap, för att derigenom komplettera och möjligen äfven korrigera vår egen uppfattning af detsamma, grundad på kändedomen om blott ett af de många arbeten författarinnan utgifvit.

Frances Power Cobbe föddes i Dublin år 1822. Hennes far, *Charles Cobbe* af Newbridge Co. Dublin, härstammade från en gammal engelsk familj och var egare af betydliga jordegendomar. Miss *Cobbe* erhöll en vårdad uppfostran i England och fortsatte sedan sina studier under ett stilla landtlif i sitt fädernehem, delande sin tid mellan intellektuella arbeten och vården om de fattiga på fadrens gods. Resultaten af sina trägna forskningar framlade hon för allmänheten i sitt berömda arbete *Intuitive morals*, hvars första del afhandlar *the Theory of morals*, den andra »*Religious duty*» och hvilket arbete utkommit i flera upplagor, så väl i England som i Amerika. Den filosofiska lifsåskådning, som röjes i dessa arbeten, visar att författarinnan är en anhängare af *Kant*, hvaremot hon i de theologiska frågorna sluter sig nära till Amerikanaren *Theodore Parker*.

Vid sin faders död, 1857, begaf sig miss *Cobbe* ensam ut på resor under ett års tid, derunder hon besökte Egypten, Palestina, Turkiet, Grekland och Italien. Återkommen till England förenade hon sig med den välkända människovännen *Mary Carpenter* i Bristol, och arbetade med henne i

räddningshemmen och tras-skolorna, till dess en vacklande helsa nödgade henne, att ånyo begifva sig söderut, till Italien.

Vid sin återkomst till Bristol, egnade sig miss *Cobbe*, tillsammans med en dervarande väninna, miss *Elliot*, åt förberedandet af en reform i arbetshusens organisation i allmänhet och särskildt med afseende på de usla anordningarne för de obotligt sjuka bland arbetshusens innevånare. Miss *Cobbe* skref äfven i tidningar och tidskrifter en mängd bref och uppsatser i dessa ämnen.

Medan hon sålunda i Bristol skötte sitt trägna värf såsom »a *Workhouse visitor*,» blef miss *Cobbe*, i följd af en svår vrickning, som under fyra år gjorde henne ur stånd att gå, nödsakad att lemna sina praktiska sysselsättningar och återvända till de litterära.

Ett år, till det mesta tillbragt i Italien, gaf henne stoff till det 1864 utgifna arbetet »*Italics, notes on Politics, People and Places in Italy*». Omkring samma tid utkommo äfven hennes »*Pursuits of Women*», »*The Cities of the Past*», »*Broken Lights*», »*Studies Ethical and Social*» m. fl.

Sedan miss *Cobbe* lyckligen återvunnit sin helsa, uppslog hon sina bopålar i London, der hon för närvarande sysselsätter sig med utgifvandet af en serie uppsatser, kallad »*Work and Play*». En af dessa, ursprungligen skriven för *Frazers Magazine*, förordar kraftigt en plan, för hvilken miss *Cobbe* varit lifligt intresserad, och hvilken man hoppas skall blifva förverkligad genom en Parlamentsakt nästa gång Parlamentet sammanträder — planen att på nationens bekostnad företaga en ombyggnad af de fattiga klassernas osunda bostäder i de större städerna.

Miss *Cobbe* har äfven i år deltagit i förberedelserna till den petition, som förliden vinter frambars till parlamentet af mr. *J. S. Mill*, med afseende på en önskad utsträckning af valrättigheten äfven till qvinliga jordegare.

Utom ofvannämnda arbeten och en mängd ströskrifter, tidnings- och tidskriftsuppsatser m. m., har miss *Cobbe* äfven redigerat och utgifvit en komplett upplaga i tolf volymer af *Theodore Parkers* arbeten, äfvensom en volym anteckningar och utdrag ur hans utgifna predikningar.

»Det är icke endast genom rikhaltigheten och snabbheten af sin produktionsförmåga, som denna skriftställarinna gör ett så mäktigt intryck på sina läsare;» säger förf:n till de

ofvannämnda artikel i Westminster Review, det är ännu mera genom den enkelhet och rättframhet, hvarmed hon behandlar hvarje ämne, på samma gång hennes ton och stil smidigt böja sig efter de olika ämnernas natur. Om hon behandlar populära frågor af det praktiska slaget, gör hon det på det mest anspråkslösa och affärsmässiga sätt. Renhet i afsigter, sanningskärlek och medfödd ädelhet i känslan äro hennes mest framstående egenskaper. Det moraliska och det religiösa området synas i hennes ögon helt och hållet samman-smälta, och då hon behandlar dithörande ämnen utvecklar hon en värme och en kraft, som i sanning äro sällsynta. Hon söker tydligen att bringa sina rika naturgåfvor att gifva den frukt de af försynen äro ämnade att utveckla. Hennes »*Theory of morals*» är försedd med en mängd utförliga noter, hvilka röja en utomordentligt vidsträckt beläsenhet, hvars frukter här med lika mycken talent som kraft läggas i dagen. Utom åtskilligt från den moderna metafysikens område, finner man i dessa noter, än några upplysningar hemtade ur trögslästa skildringar af theologiska meningsstrider, hvilka de ihärdigaste forskare vid våra gamla universiteter väl en gång i deras ungdom studerat, men sedan varit glada att få glömma — än några utdrag ur skrifter af samma art, rörande polemiken mellan katoliker och protestanter, eller inom protestanterna sjelfva — än åter en inblick i Neo-Platonismen, i Mahomedanismen eller i de indiska religionsformerna.

Vi hafva, tillägger artikelförfattaren, med dessa flygtiga antydningar rörande några af våra bästa skriftställarinnor *) velat gifva läsaren en föreställning om den sinnesart och själsbegåfning, som röja sig i det arbete, hvilket pågår bland Englands qvinnor. »Detta arbete,» tillägger förfm., synbarligen med afseende på något förklenande omdöme, rörande qvinnligt författareskap i allmänhet, »är af den beskaffenhet, att hvar och en man, som hädanefter med missaktning eller öfvermod yttrar sig om qvinnans själs gåfvor, skall icke blott anses rå och ohyfsad, men göra sig misstänkt för att sjelf vara ganska svagt utrustad med afseende på omdöme och intelligens». *L—d.*

*) Den uppsats, af hvilken vi här meddelat ett utdrag, afhandlar bland annat äfven miss Bessie Rainer Parkes' senaste arbete, till hvilket vi en annan gång skola återkomma.

Vårt inflytande.

Att inflytandet är en makt, bestrides af ingen, minst af dem, som dermed afse blott den direkta, hvad vi ville kalla den *gröfre* form af detsamma, som genom rekommendationer, påtryckning af en högre samhällsställning m. m. utöfvas af sigtligt af de flesta, som det kunna. Att denna makt ofta missbrukas är äfven lika erkändt. Den ädlare, mera indirekta form af inflytande, som en öfverlägsen intelligens och en energisk vilja förläna deras egare är en, kanske under detta namn mindre allmänt erkänd, men derföre ej mindre verklig makt, hvars bruk eller missbruk mången gång påtryckt hela sekler sin stämpel. Men den form af inflytande, hvilken vi med dessa reflexioner afse, den mest indirekta, men derföre ej minst betydelsefulla formen, vi mena *exemples*, såsom det i kanske nog inskränkt mening kallas — dettas makt är kanske mera omtalad än egentligen insedd. Att detta inflytande, som är lika ofrivilligt som vår andhemtning, är det, hvars natur det för oss, qvinnor, är angelägnast att känna, faller af sig sjelft, ehuru man visst icke saknar exempel på, att qvinnan utöfvat ett betydligt och tyvärr stundom skadligt inflytande äfven i de båda första bemärkelsen.

Vi hafva anfört den erkända satsen: *inflytande är en makt, följaktligen en makt som kan missbrukas*. Detta senare påstående synes betydelselöst med afseende på dess sista form, den vi hafva tillagt egenskapen *ofrivillig*. Vi benämna den så, emedan den liknar en andlig magnetism, som binder och gör den ena individens omdöme, uppfattning, ja, stundom sjäslif beroende af den andras. Det ofrivilliga, å såväl emottagarens som utöfvarens sida, ligger härvid i *meddelandet* sjelft. Ansvaret och följaktligen möjligheten till missbruket, äfven här, ligger deremot i *beskaffenheten* af detta af oss utöfvade inflytande. Att tillse af hvilken beskaffenhet det inflytande är, som vi qvinnor utöfva, — huruvida det i våra händer är en missbrukad eller väl använd makt — se der, hvarthän vi ville komma! Ännu en gång påpeka vi att denna, såsom det vill synas, så stilla, obemärkta, *utminuterade* makt, är att jem-

*) Insändt.

föra med en af dessa naturkrafter, som, då de af yetenskapen framdragas ur det fördolda, låta det lättaste, finaste, såsom t. ex. luften, vattengasen, tjena till de kraftigaste häfstänger att, så att säga, omskapa tingens vanliga ordning. Med en fast blick på arten af vårt inflytande, med kraftigt bemödande att detta må blifva ett ädelt och godt, torde det ej blifva omöjligt, att dylika omgestaltningar eller framåtskridanden i den moraliska verlden kunna uppstå. Medlet dertill är *vår egen förändring*; då vi tillegna oss de upphöjda åsichter, den innerlighet och djup i människokärlek, den fasthet i beslut, den ihärdighet och tålmod vid deras utförande, hvilka tillsammans bilda en i ädel mening inflytelsesrik karakter.

Vi vilja följa qvinnan inom de båda sferer, som egentligen äro hennes — familjens och sällskapslifvets — för att i korthet af det förhanden varande bristfälliga sluta till det, som behöfde och kunde vara.

Någon torde invända: detta vore ju att gifva en karakteristik af hvarje enskild, såvida inflytandet beror af personens hela skaplynne. Men vi behöfva endast antyda de större hufvuddragen, för att hvar och en skall tillräckligt kunna igenkänna sig sjelf och sitt förhållande af försummelse eller pligt-trohet med afseende på en vigtig, för henne möjligen hittills fremmande lefnadsuppgift.

Det kan ej nekas, att vi ofta se *hustrun*, med sin ytliga smak, sin liknöjdhet i utöfningen af hemmets pligter, stundom äfven genom sin brist på intresse för allt, som öfvergår det hvardagliga, förlamande inverka på mannens arbetshåg, på hans hemkärlek, hans andeliga helsa. Att den uppoffrande, pligtömma, insigtsfulla hustruns inflytande der skulle vara en makt, en andlig häfstång att upplyfta hemmet, är tydligt! *Modren*, som genom slapphet, försumlighet vid barnens uppfostran, eger föga andra anspråk på deras tacksamhet än det, att hafva skänkt dem lifvet, skall derigenom åt sin son, sin dotter gifva en för lifvet skadlig riktning; då deremot den ädla, visa modren genom sin blotta erinran återfört mången vilseledd son. *Systemen*, som tanklös och fåfång, kastar sig i nöjets hvirvel och i hemmet förekommer halfsofvande och försumlig, skall åt sin bror ingifva en helt annan föreställning, än det exempel af skön qvinlighet, som han så väl behöfde medföra ut i verlden och lifvet. *Qvinnan i sällskapslifvet*, som besvarar en tom fras eller en tvetydig artighet med

samma smålöje, hvarmed hon borde belöna en väl uttryckt tanke, ett lifvadt, insigtsfullt omdöme, försummar det förädlade inflytande hon kunde utöfva inom en krets, der hon i alla tider ansetts såsom medelpunkten.

Man torde invända, att detta är en något hjert målning af ett missbrukadt, eller, hvilket i grunden är detsamma, af ett försummadt inflytande, men detta angifvande af den dunklaste skuggan låter dagningen bättre framstå. Om denna dagning, detta skimmer öfver familjelif och sällskapslif, som vårt inflytande sprider, då det genom vår egen förädling är sjelft förädlade, (ljus gifver ljus och värme) vilja vi ännu tillägga: Hvarföre skulle vi, qvinnor, som för öfrigt hafva så litet att säga i det offentliga, ofta i det enskildta lifvet, icke såsom en klenod vårda denna oförytterliga, af ingen oss bestridda makt? Hvarföre ej tillse, att dess verkningar blifva så välsignelserika, så omskapande som möjligt? Vi veta att dertill behöfvas inga kraftåtgärder, inga emancipationstilltag, intet skrån på taken! Låtom oss åter se på vetenskapsmannen, huru han åstadkom vattendroppens förändring till en häfstång för den gröfsta materie! Han värmden, han ställde den i beröring med elden och ångan höjde sig kraftig, himmelssträfvande. Tillämpningen är påtaglig! Låtom då vårt inflytande — vår lilla vattendroppe i hafvet — genomglödas af kärlekens eld, den lefvande, kraftiga, — af dess ljus, det rena, klara — och den ofrivilliga och osvikliga följderna häraf skall blifva den, att den andliga världen omkring oss höjes och omgestaltas genom vårt inflytandes påtryckning.

Arbeta på eget framåtskridande, låt religion och sann bildning få bofäste hos dig — och du uppfyller sålunda den uppmaning, som gafs af Honom, som framhöll inflytandets vikt i de orden: *Låter edert ljus lysa för människorna*, (hvarvid Han påtagligen mindre afsåg gerningarna, dem Han särskildt omnämner) — och ännu efter din död skall sannolikt ditt *inflytande* lefva!

4.

Utsigten från mitt fönster.

Hvar och en, särdeles en stadsbo, sätter värde på en fri och vacker utsigt, och man erfar ett behagligt intryck deraf. Hvaruti detta intryck består, derföre gör man sig ej så noga reda!

Så ungefär föllo sig mina tankar, då jag en morgon blickade ned öfver den stora panorama, som nu är mig lika välbekant som en liten gårdsbit, eller ett högt plank, kunna vara för deras beklagansvärde granne vis-à-vis. Jag var litet beklämd, lifvets små bekymmer hade hunnit göra sitt ovälkomna morgonbesök. Jag blickar ut — och — huru lätt fladdrar ej det beklämda sinnet upp, likt en lössläppt fogel! vidgas till uppfattning af allt detta fria, ljusa, mångskiftande, som mitt öga öfverflyger. Solstrålarne på kyrktornen derborta tala på sitt eget tysta, poetiska språk, om att ljus och förklaring öfver lifvet vinnes af en uppåtriktad blick! Den mjuka, skinande snön, som öfverallt öfverskyler kantigheter, uppfriskar och drifver på flykten alla qval, är en annan i sig fulländad och dock så anspråkslös himlagäst, med tusende helsningar från de högre regionerna. Dessa amfiteatraliskt ordnade kedjor af menniskoboningar, hvaraf somliga se storståtliga, andra helt småmysande ut under snöig ås, hvilken mängd af tankar, hvilka lifliga sympatier, hvilka gissningar framkalla de ej! Visste du, tänkte jag, huru mången der, liksom du, känner hjertat vidgas vid en blick ut genom fönstret i det fria, i denna rymd, der *tancken liksom fogeln svingar*, under det det tjenstvilliga ögat troget följer! Huru lifligt känna vi ej, vid en blixtnabb flygt genom densamma, på en gång vår storhet och inskränkthet! Vår storhet, att kunna genomtränga, tillgodogöra oss allt, — vår inskränkthet, att det oaktadt gräma oss öfver små misräkningar. Anblicken från mitt fönster är mig då en erinran, att vårt lif inom fyra väggar är en så liten del af det stora, betydelsefulla, mångskiftande lifvet — ett varnande tillrop: glöm ej det allmänna för det enskildta, glöm ej din nästa för dig sjelf! Må ditt hjerta omfatta vidsträcktare kretsar än den din blick genomilar.

Cyphia.

XLII. »ETT KÄNSLOFULLT FRUNTIMMER» *).

Fru Angelika Rosamunda Tigerhjerta är, efter hvad som allmänt försäkras, ett känslofullt och ömsint fruntimmer. Hon har ett »godt hjerta», är vacker och behaglig, samt, till råga på allt det öfriga, bildad, fint bildad och beläst.

*) Insändt.

Hvilket ideal! Vål att sådana föremål finnas att hvilat blick och tanke vid efter alla misräkningar, alla felslagna förhoppningar att finna något utomordentligt, något fullkomligt i denna föröfrigt af fallna och bristfulla varelser bebodda verldsbit, som fått namn af Jorden.

Oskuldens och sällhetens ljufva blomdofter kringsväfva, oberäknadt vanligt simpelt blomsterdoft, den unga qvinnan, der hon sitter på en med vackra rankvexter omflätad veranda. Från den nedanföre belägna trädgården höres en liten fogel, med märkvärdig ihärdighet, slå samma drill om och om igen. De snedt fallande solstrålarne spela in emellan löfverket här och der; humlor och bi suga nektar som vanligt, ur för detta ändamål anbragta blomkalkar; allt »andas» frid och ro, men frun läser, bara läser.

Låtom oss då betrakta henne närmare, efter som hon är så fördjupad i boken att hon icke märker oss.

Inte illa! — skär hy! — Håret af denna varma färgton som tager sig lysande ut i solsken och som afunden kallar rödt. Rak, vacker näsa! Högröd mun! Stora ögon, besløjade af tillhörande ögonfransar, mycket mjuka förstås; anletet i sin helhet upplyst af detta förklarade skimmer, som sprider sig deröfver från en kännande, tänkande och liflig själ. Vexten — åja! — foten med sin söta, lilla fotknöl — förtjusande — men — nu slut! — Hvad ser jag? — tårar på kinden! — der kommer en — och ännu en — den hänger darrande och belyst af en mycket smal solstråle, enkom afpassad för dess eklärerering, den sväller, de långa ögonfransarne kunna icke längre hålla den qvar, den faller, äfven den!

Hulda varelse! Hvi gråter du? Hvad var det för en låga, som kokade ditt hjertas lilla kär! så att det svallade öfver? Med försigtighet kunna vi kasta en blick öfver den huldans axel ned i boken, ty hon läser ännu lika ifrigt. »Les misérables!» Rätt rörande beskrifning det der på en samhällets utskumsledamot! De äro så pittoreska de der utländningarne, äfven klädde i trasor, och kanske mest då. Våra egna trasvargar — fy! — tala ej om dem!

Men gömmom oss! Här kommer ännu ytterligare en ung dame. Lätta, ja, ganska lätta fotsteg höras. Ah! Inte annat! En ung qvinna med nyckelknippa i skärpet. En s. k. »handkammar-mamsell», på sin höjd en sällskaps-mamsell, måhända en fattig fröken i tjenst — »condition» heter det —

hos den rika enkan, en ny upplaga af dessa »misérables» i den civiliserade världen, som icke hafva lott eller del i det bildade samhällslifvets fröjder, ty — de äro fattiga, — »ega inte ett öre — födas och klädas af ren barmhertighet» m. m. Sådana kunna saklöst pikas och oroas med små nålstyng af fin eller grof sarkasm. Med ett ord, det är en sådan der stackars — »meniska» — som vi ha framför oss.

Någon sådan inventarieförteckning, som nyss upprättades öfver den unga fruns behag, kan icke ifrågakomma här, — med sådan simpel vara! Annars ser hon rätt söt ut, der hon står något förlägen öfver att ej blifva bemärkt af den i romanens värld inflyttade frun. Fröken — ty det *var* en fröken — hostar lågt:

»Hm, — nådig fru! — nådig fru! —

Ah, hon vaknar verkligen den hulda! Hon slår upp de svärmiska milda ögonen! — Men hvad ser jag? De för en minut sedan af känslans nysaltade tårar fuktade ögonen gråta ej mer, de skjuta blixtar, nej de gnistra såsom kattens då han tager sats för att störta öfver råttan, hvilken han redan förlamat med sin blick.

»Hvad är det nu igen? Kan man få vara i fred i fem minuter? Hvad vill fröken?»

»Jo, det är en stackars man derute, som ber så enträget att han skall få blifva här öfver natten, ty —

»Säg honom att han får gå! Jag vill ej veta af tiggare! Adjö!»

»Ja, men goda hennes nåd, han är sjuk, han är en gammal krigs —»

Frun, redan inne i boken, gör utan att se upp en otåligt afvärfjande rörelse med handen. — »Gå! Hörde inte fröken? Gå, gå!»

Och flickan gick, med sorgens stämpel ännu mera utpräglad på sitt uttrycksfulla ansigte.

Blad efter blad vändes nu i den »intressanta» boken och deras innehåll slukades af de giriga blickarne lika snålt, som tiggaringar svälja hvetebullar; de i trädgården lekande barnens jubelrop hade förbytts i jammerskri, ithy att de söta ungarne för ombyte skull företagit sig att »lufva» hvarandra; solen hade redan i rödglimmande majestät sjunkit ned bakom den lummiga ön derborta i den täcka insjön, de purprade skyarne speglade sig herrligt i det stilla vattnet och tra-

sten lockade kärleksfullt på sin maka, som svarade från en gran vid sjöstranden; men den hulda läste, bara läste.

Äntligen var dock boken slut! Läsarinnan steg upp med en suck.

»O! hvilken herrlig skildring! Ack! hvilken man, som så förmått fångsla min själ! O! hvad jag förstår honom väl! Ack!» — De sköna armarna famnade rymden.

»O! sol! du flyktat bort ifrån mig,
Jag fick dig ej min afskedshelsning sända.»

»Bra fattigt språk, det franska, som icke kan finna någon ersättning för detta ord!

»Se der en smula puesi, (frun nyttjade i detta ord vanligen bokstafven u i stället för o, hvilket, enligt hennes föreställning, var något mycket fint, halft utländskt sätt att uttrycka sig) se der en smula puesi, som ej var så illa, efter hvad jag tror. Jag kan, i sanning, säga med folkskalden:

»När mig himlen gaf ett hjerta,
Hvarför fick jag det så känslöfullt och ömt?»

»Jag nästan plågas af dessa ständiga känslösvall, men kan jag klaga? Har jag icke också njutning deraf? Ack jo! När jag jemför mig med denna kalla, känslolösa s. k. fröken, hvilken skilnad, hvilken kontrast! Det är den varma solen bredvid den kalla månan, nej, hvad säger jag — solen bredvid jorden försänkt i natt! — Ja i natt! — Äfven det var ett poetiskt uttryck. (Frun tycktes ha glömt att jorden bredvid solen ej kunde vara försänkt i natt.)

»Men nu måste jag ut i naturen och gifva min ande luft! Jag måste svalka min känslas saliga glöd genom ett bad i aftonluftens milda balsam. Skogens dunkla hvalf skola tillhviska min själ frid och lugn. O! jag förtärs i mig sjelf! Jag är född skaldinna!»

Nu ändrades den ljufva rösten och hon ropade med skarp stämma:

»Fröken!»

»Ja, nådig fru!»

»Tag hit min schavl och min hatt! Ni kan följa med mig nedåt parken och sjön!»

De gingo. Qvällen var herrlig. Ännu glänste mörkröda skyar vid horisonten i nordvest öfver de i fjerran allt dunklare skogstopparne; högre upp på himlahalvvet färgade mattare gula och hvita dagrar de spridda molnen, emellan hvilka

æthern lyste varm och mild, och i sydväst höjde sig redan månens s. k. »silfverskifva» öfver parkens väldiga löfmassor.

Den för naturen så känsliga frun dröjde icke heller länge att gifva med ord uttryck åt »svallet inom hennes själ». Hon kunde snart sagdt jemföras med en vandrande »Vesuv», hvarje ögonblick utkastande eld och lågor, i form af glödande versstumpar, hvilka dock vanligen saknade både rim, reson och fason. Den vid hennes sida vandrande fröken representerade vid sådana tillfällen det olyckliga Herculanium; hon blef öfveröst af denna sjudande lavaström och måste det oakadt i likhet med den »hängde mannen» vara »höflig». En svår lott äfven för en — ja, just för en — »människa!»

»Ser ni purpurskyn, som vaggar stilla, likt en skjuten svan ned mot hafvets bryn?»

Den liknelsen haltar i mer än ett hänseende, tänkte den lilla fröken, men hon vågade icke säga det. Endast ett sakta »Ja!» blef följdén af detta indirekta spörsmål, huruvida hon hade sitt synsinne i behåll.

»Ser ni silfverklotet der bak lönnens runda hjessa?»

»Ja!»

»Du går så tyst, så kall!

Säg, är naturens bok

Ej öppen för din själ?»

»Ja, jemförd med hennes nåd är jag visst mycket kall och känslolös, men nog ser jag, nog hör jag, men jag tycker mera om att ostörd känna sådant inom mig, än att tala derom.»

»Har man hört på maken! Liksom ni verkligen skulle kunna ha en känsla för annat än mat och vackra kläder! 'Tala derom!' Tycker ni att jag talar? Nej, jag sjunger likt lärkan i skyn, ty jag som hon har fått sångens 'gudagnista' nedsänd från ljusens rymder i min själ!

»Var tyst! — —»

Frun fattade härvid sin följeslagarinna om armen och båda stodo med spänd uppmärksamhet lyssnande.

»Hör!»

Den lilla fröken spände sina hörselorganer till det yttersta, men kunde icke förnimma något särdeles. Trasten hade tystnat och naturen tycktes sofva rätt godt på qvällqvisten. Frun deremot, hvars sinne var öppet för naturens, såväl ljud som färgspel, förnam hvad ingen annan lade märke till. Slut-

ligen efter en lång stunds lyssnande vågade den rädda »meniskan» fråga:

»Hvad är det?»

Med en oändligt ljuf, hviskande röst, som i sig sjelf var musik, svarade den svärmiska enkan:

»Hör aspens sus!»

Detta sista su-u-s var isynnerhet något alldeles mästerligt. Det på de hulda läpparne dröjande s-ljudet liknade en bortdöende suck i naturen. Och aspen se'n! — — Detta romantiska, högväxta träd, med sina för nattvinden darrande blad! O! ack! hvilken uppfattning af naturens »innersta myster!» — Herrliga qvinna! Sköna prestinna i det skönaste af alla tempel! — Endast genom civilisationens inflytande, endast genom förfining, genom förädlandet af själens innersta fibrer, kan en sådan höjd af känslighet, af sann uppfattning och gudaingifven åskådning af den välsignade naturen och dess företeelser uppnås. Jag säger än en gång med en berömd författarinna: — »Ack!» — De gingo vidare. Genom månens strålar, som nu blefvo allt klarare, kastades långa skuggor öfver vägen af de derinvid stående träden. Frun såg upp mot höjden, sväfvande med hela sitt »sjäslif» bland æthervågor, och i helt och hållet otempererade »zoner». Den anspråklösa sällskapsdamen, som höll sig mera vid jorden, märkte att någonting mörkare, något fastare föremål än stammarnes skuggor låg på vägen framför dem. Slutligen, då frun höll på att trampa derpå, blef det hennes följeslagerskas tur att fatta sin herrskarinnas arm och hejda henne. De stannade. Hvad var det?

»Se ned, nådig fru!»

»Hu, hvad är det, flicka?»

Den unga flickan böjde sig ned och såg, såg med fasa hvad det hvar.

»Det är den gamla soldaten! Han är död! O Gud!»

»Är du tokig, flicka? Soldaten! Hvilken soldat? Är han död? Yrar du?»

»Nej, jag yrar inte! Det var han, som nyss, fastän sjuk och döende, blef bortvisad från gården. Nu har han dött här på landsvägen, utan någon som i barmhertighet och kärlek vårdade sig om honom. Sof i frid, gamle krigsman! Jag vill tillsluta dina ögon! Ditt fälttåg är ändtligen slut! Kom, nådig fru! Låtom oss draga försorg om den gamle

kämpen efter hans död, sedan han nu ej fick vård under sin lefnad!»

De gingo. Det lilla uppträdet var slut. Endast vi stå kvar, undrande hvilken af de båda qvinnorna var den känsliga, hvilken den kalla? — — — — —

Yngve.

XLIII. SVENSKA LÄRARINNORNAS PENSIONSFORENING.

Vi ha ofta meddelat våra läsare lefnadsteckningar öfver enstaka personer, hvilka på ett eller annat sätt utmärkt sig i mensklighetens tjenst. Men äfven de kollektiva personligheter, som gå och gälla under namn af föreningar, samfund eller sällskaper, hafva stundom en lefnadshistoria, som är väl värd att lära känna. Likasom individerna, hafva de från de första, sorglösa barndomsåren öfvergått till ungdomens, de lysande luftslottens, de berusande förhoppningarnes, de bittera missräkningarnes tid och derefter inträdt i brytnings-skedet mellan tvenne åldrar, då, under den urgamla lösen: »*känn dig sjelf!*» kampen börjar mellan illusion och verklighet, hopp och visshet, dikt och sanning. Hvarhelst den bryter ut denna kamp — i det enskildta eller allmänna lifvet, i individernas, korporationernas eller folkens tillvaro — öfver allt är det en kamp på lif och död, för hvilken ofta de kraftigaste och ädlaste naturer dukat under, blott i brist på ett varnande tillrop, då den kämpande ovetande närmat sig förderfvets brant, en vänlig handräckning då hindren blifvit honom öfvermäktiga, eller ett uppmuntrande ord, då han kanske slutligen, efter en seger, som ser ut som ett nederlag, utmattad och kraftlös står öfvergifven kvar på stridsfältet. Om eller när allt detta slutligen är genomkämpadt, då inträder den kraftiga mannaåldern, med dess lugna, på fast grund byggda och gradvis stegrade verksamhet, som i allt vidare kretsar sprider sitt välgörande inflytande.

Äfven de svenska lärarinnornas pensionsförening har en sådan lefnadshistoria, berättad på ett fängslande och lärorikt sätt i Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning för den 15 sistl. Mars, med anledning af en till föreningens förmån föranstaltad försäljning af fruntimmersarbeten. Vi meddela våra läsare här nedan det hufvudsakligaste af denna lefnadsteckning,

i hopp att förfn icke har någonting emot att vi sålunda, för att tala med fotografen, *fixera* en bild, hvilken, ehuru tagen likasom i förbigående och för tillfället, dock är alltför god, och af ett alltför varaktigt intresse att bortblandas eller gå förlorad bland det mångskiftande innehållet af en daglig tidning.

»I de trenne orden (Svenska Lärarinnornas Pensionsförening) ligger ej blott en framtid, som lofvar en efterlängtd hjälp i nöden åt fattiga barnalärarinnor och uppfostrarinnor; de innebära tillika en historia om många bekymmer och strider, men tillika om ädel sjelfuppoffring och derigenom vunnener seger. Denna historia är lärorik äfven ur en annan synpunkt: den qvinliga sjelfstyrelsen uppträdde här för första gången i vårt land; det varma nitet uppbars icke tillräckligt af den kloka beräkningen, och när så en sann och stor plan var nära att gå under, så räddades den genom hänförelsen och tron på tankens sanning och på ändamålets godhet. Luttardt genom dessa pröfningar, har detta qvinliga associationsarbete nu inträdt på en fast och säker bana; man skall ej vinna *allt* och icke vinna något *så fort*, som den varma känslan hoppades, men man skall dock vinna mycket och småningom. Och qvinnan eger äfven tålmodets dygd.

»Det är nu omkring 10 år sedan denna förening för pensioner åt äldre lärarinnor bildades. En kraftfull, men något egenmäktig vilja trädde i spetsen för detta företag. Ungdomliga krafter biträdde detsamma, ej blott i hoppet att dermed betrygga egen ålderdom, utan lika mycket af åtrån att kunna hjälpa dem, som redan nalkades pensionsåldern. Förhållandet mellan pensionstagarne och årsafgifterna blef icke satt i tillbörlig jemnvigt, i det man öferskattade de senares belopp och drog alltför stora vaxlar på extra understöd. Så hotades hela pensionsföreningen med upplösning, och ett missnöje uppstod, som närdes genom de hänfulla anfall — dock icke mot *saken*, utan mot sättet för dess utförande — som framträdde inom pressen.

»Vid bolagsstämman 1859 trädde misräkningarne klart i dagen genom revisorernas berättelse, som visade att föreningen med ett kapital af endast 30,000 rdr hade nära 300 delegarinnor, hvilka en gång skulle göra anspråk på pensioner, och af hvilka många redan voro gamla och ännu flera medelåldriga. Det visades tillika att det utlofvade pensionsbeloppet

pet — 300 rdr hel och 150 half pension*) — var alltför högt i förhållande till insatsen (15 rdr om året); att icke allenast hela räntan å kapitalet skulle redan påföljande år utgå till pensionsstagarne, utan ock en fjerdedel af årsinsatserna, och efter någon tid *hela* beloppet af dessa insatser, hvarefter fonden ej komme att tillväxa annat än genom extra bidrag.

»Dessa upptäckter, hvilkas giltighet ej kunde bestridas, framkallade en brytning, derunder en del af direktionen afgick; nya ledamöter invaldes, men stiftelsen stod dock på en mycket vacklande grund.

»Det blef justitie-kanslern v. Koch förbehållet att, genom sin kloka och välvilliga pröfning af förhållandena, införa rättelse och tillbakavisa en mängd falska rykten om föreningens verkliga ställning. Så sammanträdde en ny, extra bolagsstämma i September 1859. Flera delegarinnor yrkade nu på rättighet att få utgå ur föreningen och återfå sina gjorda insatser. Svaret — redan på förhand noga öfvervägdt — blef: att ingenting hindrade dem från att utgå och att de skulle återfå sina insatser, ej blott till hela deras belopp, utan derjemte med 5 procents ränta, *dock ej af Stiftelsens medel.*

»Och nu framträdde ett drag af qvinlig beslutsamhet och högsinnad kraft, hvartill ej många motstycken kunna företes. Direktionen och en del qvastående ledamöter i föreningen företogo sig, i ädel täflan, genom egna och medverkande vänners bemödanden, att sammanbringa den erforderliga lösesumman, uppgående till ej mindre än 6000 rdr. Det gömmer sig under dessa bemödanden månet drag af sjelfförsäkelse, som tillhör denna stiftelses pröfningshistoria. Mer än en föga bemedlad qvinna af dem, som här kämpade, beröfvade sig ett och annat dyrbart och kärt minne från bättre dagar, för att fylla lösesumman. Och det lyckades.

»Med det aflägsnade missnöjet och den vunna erfarenheten samt med ett hos allmänheten återställt förtroende, inträdde pensionsföreningen nu i en lyckligare och mera tryggad ställning. De alltför öfverdrifna förhoppningarne hafva lemnat rum för beräkningarne, men äfven dessa visa, att föreningen har en god framtid, och för hoppet och förtröstan kvarstår, att dess annalkande skall påskyndas genom välvilligt och kraftigt understöd från allmänhetens sida. Det är en faktor, som ej synes i sifferkalkylen, men hvilken likväl, Gudi lof-

*) Hvarifrån insatsen dock skulle afiragas.

vad, spelat en stor roll i människors verk och ledt mer än en missräkning till ett godt resultat.

»Den, af en sakkunnig embetsman uppgjorda beräkningen huru föreningens fonder böra, med iakttagande af mortaliteten, tillväxa under årens lopp, allt under det ett ökad belopp blir disponibelt för pensioners utdelning, denna beräkning utvisar att föreningens fond vid 1864 års slut bordt utgöra 55,960 rdr. I verkligheten utgjorde den vid 1864 års slut 66,410 rdr. Bokslutet vid 1865 års slut visade en kapitalbehållning af 73,412 rdr. Samma beräkning angifver att vid 1879 års slut fonden skall hafva växt till 120,000 rdr, och när detta belopp blifvit uppnådt kan man till pensioneringen använda hela årsräntan jemte $\frac{1}{4}$ af årliga insatserna, eller ett belopp af ej mindre än 7,000 rdr. Genom allmänhetens medverkan till det vackra ändamålet kan naturligtvis denna tid förkortas.

»Under år 1864 har i pensioner utdelats ett belopp af 2,137 rdr till 31 pensionstagare, hvilkas antal under 1865 ökats till 35, af hvilka den äldsta pensionstagaren är 81 år gammal och flera nära 80-talet. Den yngsta har fyllt 63 år. Pensionernas belopp är dock ännu endast 75 rdr och den tid, då de skulle höjas till 100 rdr, har måst uppskjutas. Delegarinornas antal uppgick vid 1864 års slut till 224.

»I revisionsberättelsen för år 1864 iakttaga vi en siffra, som förtjenar särskild uppmärksamhet, nemligen att till förvaltningskostnader åtgått — 24 rdr och 90 öre! En fond om 66,000 rdr, som förvaltas med en kostnad af 24 rdr och 90 öre, torde ej kunna uppvisas ens i vårt land, hvarest dock förvaltningskostnaderna i allmänhet, och särskildt för välgörenhetsfonder, äro särdeles låga, tack vare den redbarhet och uppoffring af olönad möda, som här egnas sådana stiftelser.

»Om ej grannlagenheten det förbjöde, skulle man kunna anföra många ganska gripande exempel af gamla lärarinnor, som efter ett halft århundrades träget och pligttroget arbete med barnundervisning, sucka under bördan af ej blott torftighet, utan nöd, och deribland till och med sådana, som erhållit offentliga vedermälen för deras nit och skicklighet. Det är särskildt för att kunna hjälpa några sådana, som stiftelsens varmhjertade direktion nu så ifrigt eftersträfvar att vinna ett extra tillskott till föreningens fond.

»Och vi äro förvissade att en sådan önskan skall blifva uppfylld. Den uppmaning, som i detta hänseende utgått (eller

framdeles utgår) till Svenska damer, skall lika litet nu som tillförene hafva varit gjord förgäfvad. När den fina handen sömmar ett vackert arbete till en tillämnad bazar eller auktion, så skall den tanken lifva hågen, att kanske någon gammal glömd barnalärarinna i Ystad eller Haparanda, eller i en vindskammare uti någon af de större städerna skall välsigna arbetet och dess frukt. Och särskildt skall den välsignelsen flöda i fullt mått utur hennes rika hjerta, som, när andra misströstate och föllo ifrån, upptog denna stiftelse som sitt skötebarn, hvilket hon sedan, räddadt undan bränningarne, omhuldat, ej blott med moderlig ömhet och sjelfförsakande kraft, utan ock med moget förstånd.»

Så långt Handelstidningen. Vi tillägga några karakteristiska ord ur ett bref af den föreningens goda och kloka fostermoder, på hvilken de sista raderna antyda. Brevet innebär ett slags skämtsamt försvar för den penningelystnad, som hon erfar vid tanken på sitt skötebarn och dess framtid.

»Besinnal!» skrifer hon, »hur många redan varande och en gång blifvande 'stackars gummor' jag har att tänka på! Och hvem tror ni väl i allmänhet ens tänker på eller bryr sig om dessa feminina — dessa 'förvissnade gestalter', som gå och skräpa i verlden och nästan synas gå de lyckliga i vägen. »De blefvo ju lönade medan de gagnade; hvad vilja de mer!» tänker eller säger man. — Dock, dessa »man» äro Gud vare lof icke ensamma om makten här i verlden, det finnes andra, som tänka tvärtom, och hvilkas tankar framträda ej blott i vackra ord, men i stora handlingar. Jag har ännu knappt hunnit hemta mig efter den öfverraskande glädjen öfver att gåfvan från Götheborgs damer blef så riklig — nära 10,000 rdr — det största bidrag föreningen någonsin erhållit på en gång.»

Vi sluta med en hjertlig önskan att föreningen rätt ofta måtte komma i åtnjutande af de rikas frikostighet, samt att de, hvilka icke ega penningar eller andra gåfvor att skänka, ville gifva hvad som är af icke mindre värde — ett verksamt deltagande och intresse för saken.

L—d.

XLIV. VÅR PORTFÖLJ.

Den 3:dje sistlidne November firades i Götheborg den första offentliga minnesfesten öfver Fredrika Bremer. *Götheborgs vetenskaps- och vittnerhets-samfund*, hade nemligen på en af medlemmarnes, landshöfdingen grefve Ehrensvärds anmodan, redan för länge sedan beslutat egna den hädangångna en sådan minnesgård och gifvit en för ämnet och saken varmt intresserad person, Hr Postdirektören Ameen, uppdrag att hålla minnstalet. Efter dessa förberedande åtgärder utfärdades till ofvannämnda dag en inbjudning till stadens innevånare att deltaga i högtiden, och inför ett auditorium af 700 personer firades den vackra festen på ett sätt, värdigt dess ädla föremål. Sedan Geijers »Stilla skuggor» afsjungits af skolungdom, besteg minnestalaren talarestolen och framställde i ett, med den djupaste uppmärksamhet afhördt föredrag, en skildring af den hädangångna, hvarefter en kantat afsjöngs, dervid solopartierna utfördes af ett par utmärkta sångerskor, tillhörande Götheborgs musikaliska sällskapskrets.

Vi skola i nästa häfte blifva i tillfälle att meddela våra läsare en öfersigt af det värdefulla minnstalet, hvilket ger en lika sann som vacker bild af Fredrika Bremers ädla personlighet och filantropiska verksamhet, på samma gång det från en i viss mån ny synpunkt betraktar hennes författarskap.

Stockholms Allmänna Skyddsförening, hvartill idéen utgått från H. K. H. Hertiginnan af Östergöthland, hvilken i samråd med några erfarna och för saken intresserade män och qvinnor, redan för ett år sedan tog initiativet till dess bildande och uppgjorde planen för dess verksamhet, har i höst trädt i verkställighet och lofvar att blifva en god och verksam förmedlingslänk, så väl mellan den offentliga och den enskilda fattigvården, som emellan gifvarne och emottagarne af hjälpen.

Föreningen för frivillig vård af sårade och sjuka i fält frade den 5:te November sin årssammankomst, som öppnades af dess ordförande, Hertigen af Östergöthland, hvilken med några varma ord omnämde de välsignelserika skördarne af dylika föreningar, hvarpå det sista tyska kriget gifvit stora prof.

Derefter upplästes revisions- och årsberättelsen, vittnande om ett varmt nit för saken hos alla dem i hvilkas vård den blifvit anförtrodd.

ter, samt *notiser* i ämnen, hvilka ligga inom området för Tidskriftens syfte.

Likasm förra årgången utkommer den 8:de i 6 häften, hvardera om 4 ark, till det oförändrade, ytterst billiga priset af 3 Rdr Rmt.

Prenumeration från *Landsorten* bör helst göras hos Red:n, under adress: *Red:n af Tidskrift för Hemmet, Stockholm*; i hvilket fall Tidskriften under korsomslag direkte med posten expedieras till respektive prenumeranter. I *Stockholm på Byråen för renskrifning m. m., Mynttorget N:o 4, 1 tr. upp*, då prenumeranten får sig hvarje häfte regelbundet tillsändt. Prenumeration kan äfven ske på Postkontoren med tillägg af vanligt postförvaltarearfode, och hos Herrar Bokhandlare, så i Stockholm som i *Landsorten*, äfvensom i Finland, med 3 Rdr Rmt. Från Norge och från Danmark sker prenumeration säkrast i bref till Red:n, med tillägg af postafgiften, d. v. s. med sammanlagdt 4 Rdr Rmt, då hvarje häfte med posten tillsändes prenumeranten.

Af 2:dra, 3:dje, 4:de, 5:te, 6:te och 7:de årgångarna finnas ännu kompletta exemplar att tillgå hos alla Bokhandlare i Stockholm och i *Landsorten*.

TILLKÄNNAGIFVANDE.

I bokhandeln har utkommit ett Supplement till Tidskrift för Hemmet, innehållande ett Bref, som besvarar frågan: *Hvilka fordringar ställer den nya tiden på Sveriges kvinnor?* af en Svenska. Pris för prenumeranter och icke prenumeranter 25 öre. Behållningen är anslagen till ett välgörande ändamål.

I bokhandeln har utkommit: *Representation för minoriteterna genom vallag*, föreslagen af Thomas Hare, öfvers. jemte förord af E. L.—d.

Breflåda.

Till *W. N—m.* Borgå. Hjertlig tack för bref och sändning, hvilket allt var synnerligt välkommet och med första skall närmare besvaras.

Till *S. Wisby.* Med tacksamhet ha vi emottagit er sändning, af hvilken vi med det första skola begagna oss.

 Enskilda personer, hvilka intressera sig för Tidskriften och vilja medverka till dess spridning genom att samla prenumeranter, erhålla, då till Red:n insändes likvid för 5 ex., det 6:te gratis. (Se vidare omslagets inre sidor.)